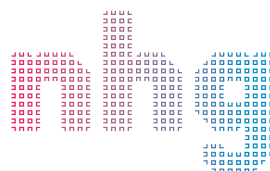

Totstandkoming en methoden

NHG-Standaard De overgang (M73)

Versie 3.0
Juni 2022

© Nederlands Huisartsen Genootschap,
Cluster Richtlijnontwikkeling

Nederlands
Huisartsen
Genootschap

Inhoudsopgave

1 Samenstelling werkgroep	3
2 Inleiding	4
2.1 Doel van de standaard	4
2.2 Afbakening van het onderwerp	4
2.3 Werkwijze	4
2.4 Gebruikers van de richtlijn	4
2.5 Betrokkenheid beroeps- en patiëntenorganisaties	4
2.6 Presentatie	4
2.7 Implementatie	4
2.8 Juridische status van richtlijnen	4
2.9 Belangenverstrengeling	5
2.10 Financiering	5
3 Methoden	6
3.1 Voorbereidingsfase	6
Knelpuntenanalyse	6
Opstellen van uitgangsvragen	6
3.2 Ontwikkelingsfase – uitgangsvragen met GRADE	6
Zoekstrategie en selectie van literatuur	6
Samenvatting van het wetenschappelijke bewijs	6
Beoordeling en gradering van het wetenschappelijke bewijs	7
Van bewijs naar aanbeveling	7
Synthese van bewijs en opstellen van aanbevelingen	8
3.3 Ontwikkelingsfase – overig	8
Niet-GRADE-onderdelen	8
Patiëntenperspectief	8
Kennislacunes	8
3.4 Commentaar- en autorisatiefase	9
3.5 Procedure voor herziening	9
BIJLAGEN	10
Bijlage 1 Betrokken wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisaties en patiëntenverenigingen	10
Bijlage 2 Samenvattende tabel KNAW belangenverklaringen	11
Bijlage 3 Uitgangsvragen	12
Bijlage 4 Zoekstrategieën	16
Bijlage 5 PRISMA-stroomdiagrammen	24
Bijlage 6 Forest plots	40

1 Samenstelling werkgroep

Werkgroeplid*	Functie
Dr. J.W. (Jeanet) Blom	Huisarts te Oegstgeest Senior-onderzoeker, Leids Universitair Medisch Centrum
C.J.H. (Corlien) de Vries	Wetenschappelijk medewerker NHG
H. (Harriet) Eekhof	Huisarts te Diemen
H.F. (Henriëtte) Engel	Huisarts te Ede, Kaderhuisarts Urogynaecologie Namens de Expertgroep u gynHAG
E. (Esther) Hoenjet	Huisarts te Nieuwpoort
Dr. C.A.H. (Ineke) Janssen	Gynaecoloog, Groene Hart Ziekenhuis Gouda Namens de Nederlandse Vereniging voor Obstetrie & Gynaecologie (NVOG)
Dr. A. (Annemiek) Schep	Wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog
N.T.J.M. (Nicole) Stevens	Huisarts te Den Haag, Kaderhuisarts Urogynaecologie, Seksuoloog
Dr. M. (Maureen) van den Donk	Senior wetenschappelijk medewerker NHG, epidemioloog
Dr. Tj. (Tjerk) Wiersma	Senior wetenschappelijk medewerker NHG
S.J.C. (Jantine) Woudstra	Huisarts te Veenendaal, wetenschappelijk medewerker NHG

* Op alfabetische volgorde

De volgende NHG-medewerkers hebben de werkgroep ondersteund:

- C. (Carla) Sloof, medisch informatiespecialist, cluster Richtlijnontwikkeling
- Z. (Zamire) Damen, senior wetenschappelijk medewerker farmacotherapie, cluster Richtlijnontwikkeling
- L. (Lonneke) van der Mark, huisarts, wetenschappelijk medewerker, cluster Kennis, E-learning
- M. (Mirjam) van der Zwan, projectondersteuner, cluster Richtlijnontwikkeling

2 Inleiding

2.1 Doel van de standaard

Deze standaard geeft aanbevelingen voor de huisarts voor de diagnostiek en behandeling van vrouwen met overgangsklachten binnen de huisartsenpraktijk.

2.2 Afbakening van het onderwerp

Zie voor de afbakening van het onderwerp de paragrafen 'scope' en 'buiten de scope' in de tekst van de standaard.

2.3 Werkwijze

Versie 3.0

De herziening van deze standaard is gestart in oktober 2019; in 9 werkgroepbijeenkomsten stelde de werkgroep een conceptstandaard op. Corlien de Vries begeleidde de werkgroep en schreef conceptteksten. Maureen van den Donk en Annemiek Schep vatten het bewijs systematisch samen en bereidden de conceptaanbevelingen voor ter bespreking tijdens de werkgroepbijeenkomsten, in nauwe samenspraak met de leden van de werkgroep. Tjerk Wiersma was betrokken als senior wetenschappelijk medewerker.

2.4 Gebruikers van de richtlijn

De richtlijn is primair ontwikkeld voor huisartsen.

2.5 Betrokkenheid beroeps- en patiëntenorganisaties

Bij de herziening van deze standaard waren verschillende wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisaties en patiëntenverenigingen betrokken. Zie voor de betrokken organisaties bij de knelpunteninventarisatie en de commentaaronde [bijlage 1].

2.6 Presentatie

De richtlijn kent een digitale modulaire presentatie met als doel toekomstige gedeeltelijke herzieningen te vereenvoudigen.

2.7 Implementatie

In de verschillende fasen van de richtlijnontwikkeling heeft de werkgroep rekening gehouden met de implementatie van de richtlijn en de uitvoerbaarheid van de aanbevelingen. Daarbij heeft de werkgroep expliciet gelet op factoren die de invoering van de richtlijn in de praktijk kunnen bevorderen of belemmeren.

2.8 Juridische status van richtlijnen

Richtlijnen bevatten geen wettelijke voorschriften, maar aanbevelingen die zo veel mogelijk op bewijs gebaseerd zijn. Zorgverleners kunnen aan de aanbevelingen voldoen in het streven om kwalitatief goede of 'optimale' zorg te verlenen. Aangezien deze aanbevelingen gebaseerd zijn op 'algemeen bewijs voor optimale zorg' en de inzichten van de werkgroep hierover, kunnen zorgverleners op basis van hun professionele autonomie zo nodig in individuele gevallen afwijken van de richtlijn. Afwijken van richtlijnen is, als de situatie van de patiënt dat vereist, zelfs noodzakelijk. Wanneer zorgverleners van deze richtlijn afwijken, wordt het aanbevolen om dit beargumenteerd en gedocumenteerd, en waar relevant in overleg met de patiënt, te doen.

Bij deze richtlijn hoort een [disclaimer](#).

2.9 Belangenverstrengeling

Alle werkgroepleden hebben een KNAW Code ter voorkoming van oneigenlijke beïnvloeding door belangenverstrengeling ingevuld. Zie [**bijlage 2**] voor een samenvattend overzicht. De leden van de werkgroep hebben geen belangenverstrengeling gemeld. De volledige belangenverklaringen zijn op te vragen via het Kenniscentrum van het NHG (kenniscentrum@nhg.org).

2.10 Financiering

Het Nederlands Huisartsen Genootschap heeft de totstandkoming van deze richtlijn gefinancierd, met aanvullende financiering van ZonMw.

3 Methoden

Deze standaard is ontwikkeld volgens de *Handleiding Ontwikkelen van NHG-richtlijnen*. De verkorte versie hiervan is te vinden op [Totstandkoming NHG-Standaarden | NHG-Richtlijnen](#).

3.1 Voorbereidingsfase

Knelpuntenanalyse

Bij de start van het traject hebben de NHG-Adviesraad Standaarden (NAS) en de leden van de huidige werkgroep knelpunten ingebracht. Er is daarnaast een enquête uitgezet onder huisartsen (via HAweb en onder (praktiserende) NHG-werknemers). Het doel van deze enquête is om factoren voor de acceptatie en invoering van de vorige standaard te achterhalen die mogelijk een belemmerende rol spelen bij de toekomstige implementatie van de herziene standaard. Daarnaast zijn knelpunten geïnventariseerd bij voor het onderwerp relevante wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisaties en patiëntenverenigingen; zie voor een overzicht hiervan **[bijlage 1]**. De lijst met knelpunten is vervolgens gerubriceerd en geprioriteerd.

Opstellen van uitgangsvragen

De werkgroep heeft aan het begin van het traject besloten welke uitgangsvragen met de GRADE-methodiek beantwoord worden. Dit betreft vooral de onderdelen diagnostische en therapeutische interventies. Deze uitgangsvragen zijn geformuleerd volgens het zogenoemde PICO-format (*patient, intervention, control, outcome*). Aan het begin van het traject heeft de werkgroep per uitgangsvraag de patiëntrelevante uitkomstmaten vastgesteld. Deze uitkomstmaten zijn vervolgens geprioriteerd: ze werden gelabeld als cruciaal, belangrijk en niet-belangrijk aan de hand van een scoresysteem. Een overzicht van de uitgangsvragen, inclusief de geprioriteerde uitkomstmaten, is opgenomen in **[bijlage 3]**.

3.2 Ontwikkelingsfase – uitgangsvragen met GRADE

Zoekstrategie en selectie van literatuur

Voor elke uitgangsvraag voerde een medisch informatiespecialist van het NHG een literatuursearch uit. Zie **[bijlage 4]** voor de zoekstrategieën per uitgangsvraag. De gevonden literatuur is gescreend op basis van titel en abstract. De meest relevante literatuur werd geselecteerd en de volledige tekst van het artikel aangevraagd. De resultaten van de literatuurselectie zijn samengevat in PRISMA-stroomdiagrammen, zie **[bijlage 5]**.

In eerste instantie zijn systematische reviews (SR's) en (buitenlandse) richtlijnen van goede kwaliteit gebruikt voor de beantwoording van de uitgangsvragen; daarna werd naar individuele onderzoeken gekeken, waarbij werd gefilterd op methodologie (bijvoorbeeld RCT's bij interventievragen). De kwaliteit van de SR's of van de evidence-samenvattingen die deel uitmaakten van een richtlijn werd beoordeeld met de [AMSTAR-criteria](#); alleen SR's die aan enkele minimale eisen voldeden (componenten PICO beschreven; PICO aansluitend bij uitgangsvraag; systematische search uitgevoerd; geïnccludeerde artikelen beschreven; recente zoekdatum) werden gebruikt. Indien er voor een uitgangsvraag een geschikte SR werd gevonden, zijn aanvullend individuele onderzoeken van na de sluitingsdatum van de zoekactie van deze SR gescreend.

Samenvatting van het wetenschappelijke bewijs

Indien er voor een uitgangsvraag een geschikte SR werd gevonden, werd de samenvatting van het wetenschappelijk bewijs uit deze SR gebruikt. Anders werden de resultaten van individuele primaire onderzoeken samengevat. Voor de uitgangsvraag 'Is een stress-reducerende psychologische interventie, zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) of op mindfulness gebaseerde therapie, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?' heeft de epidemioloog de resultaten van individuele onderzoeken gepoold met behulp van Review Manager versie 5.4.1. De forest plots (gepoolde resultaten) zijn weergegeven in **[bijlage 6]**.

Beoordeling en gradering van het wetenschappelijke bewijs

Het beoordelen en graderen van het bewijs heeft plaatsgevonden met de GRADE-methode. GRADE beoordeelt de zogenoemde *body of evidence*: de verzameling van alle gevonden onderzoeken per uitkomstmaat. De onderverdeling van de kwaliteit van het wetenschappelijk bewijs kent 4 niveaus: hoog, redelijk, laag of zeer laag. Een hoge kwaliteit wil zeggen dat het geschatte en het werkelijke effect dicht bij elkaar liggen. Naarmate de kwaliteit van bewijs lager is, neemt de onzekerheid daarover toe (zie [tabel 1]).

Tabel 1. Definitie kwaliteit van bewijs

Kwaliteit	Interpretatie
Hoog	Het werkelijke effect ligt dicht in de buurt van de schatting van het effect.
Redelijk	Het werkelijke effect ligt waarschijnlijk dicht bij de schatting van het effect, maar er is een mogelijkheid dat het hier substantieel van afwijkt.
Laag	Het werkelijke effect kan substantieel verschillend zijn van de schatting van het effect.
Zeer laag	We zijn onzeker over het werkelijke effect.

Bij het beoordelen van het verschil in effecten tussen interventies is gelet op het bestaan van klinisch relevante verschillen tussen interventies. Daarvoor wordt bij voorkeur gelet op absolute verschillen (indien deze gegevens beschikbaar zijn). De NHG-werkgroep heeft per uitkomstmaat bepaald wat de grens voor een klinisch relevant verschil (voor- of nadeel) is, gebaseerd op consensus. Bij continue uitkomstmaten was dit een verschil van minimaal 20% ten opzichte van de baselinemeting. Bij relatieve uitkomstmaten was dit een $RR < 0,8$ of $> 1,2$. Bij continue uitkomstmaten die als een SMD werden gerapporteerd, ging de werkgroep uit van de door GRADE voorgestelde standaardgrenzen van een *Minimally Important Difference* (MID) van 0,5 SMD.

Van bewijs naar aanbeveling

Na de samenvatting en beoordeling van het wetenschappelijk bewijs volgt de vertaling van de resultaten naar aanbevelingen voor de praktijk, ofwel de zogenoemde vertaalslag 'Van bewijs naar aanbeveling'. Ook praktische en contextuele factoren spelen een rol, om tot goed toepasbare aanbevelingen te komen. De volgende 6 factoren komen hierbij aan de orde:

- Voor- en nadelen
- Kwaliteit van bewijs
- Waarden en voorkeuren van patiënten
- Kosten (NB De werkgroep heeft geen formele kosteneffectiviteits- of budgetimpactanalyses gedaan)
- Aanvaardbaarheid
- Haalbaarheid

GRADE maakt een onderverdeling in sterke en voorwaardelijke (zwakke) aanbevelingen. Het NHG brengt dit tot uitdrukking door de formulering van de aanbeveling (zie [tabel 2]). De hierboven genoemde factoren bepalen of een aanbeveling sterk of zwak wordt geformuleerd.

Tabel 2. Voorkeursformuleringen aanbevelingen op basis van GRADE

Gradering aanbeveling	Betekenis	Voorkeursformulering
STERK VOOR	De voordelen zijn groter dan de nadelen voor bijna alle patiënten. Alle of nagenoeg alle geïnformeerde patiënten zullen waarschijnlijk deze optie kiezen.	We bevelen [interventie] aan.

ZWAK VOOR	De voordelen zijn groter dan de nadelen voor een meerderheid van de patiënten, maar niet voor iedereen. De meerderheid van geïnformeerde patiënten zal waarschijnlijk deze optie kiezen.	Overweeg [interventie], bespreek de voor- en nadelen.
NEUTRAAL		
ZWAK TEGEN	De nadelen zijn groter dan de voordelen voor een meerderheid van de patiënten, maar niet voor iedereen. De meerderheid van geïnformeerde patiënten zal waarschijnlijk deze optie kiezen.	Wees terughoudend met [interventie], bespreek de voor- en nadelen.
STERK TEGEN	De nadelen zijn groter dan de voordelen voor bijna alle patiënten. Alle of nagenoeg alle geïnformeerde patiënten zullen waarschijnlijk deze optie kiezen.	We bevelen [interventie] niet aan.

Synthese van bewijs en opstellen van aanbevelingen

De epidemiologen uit de werkgroep hebben de literatuur samengevat en beoordeeld; vervolgens werd in samenwerking met een inhoudelijk deskundig werkgroeplid en/of de wetenschappelijk medewerker een concepttekst geschreven waarop de werkgroep commentaar kon leveren. De conclusies die de werkgroep uit de literatuur trok, vormden de basis voor het opstellen van de aanbevelingen. Het verantwoordelijke werkgroeplid en/of de wetenschappelijk medewerker deed daarvoor een voorzet, die tijdens de werkgroepvergadering werd besproken. Op basis van discussies binnen de werkgroep werden vervolgens aanpassingen gemaakt. De aanbevelingen zijn tot stand gekomen op basis van (informele) consensus binnen de werkgroep.

3.3 Ontwikkelingsfase – overig

Niet-GRADE-onderdelen

Soms wordt ervoor gekozen een uitgangsvraag niet te beantwoorden met GRADE, omdat de interventie niet voldoende hoog werd geprioriteerd. Ook zijn sommige onderdelen niet gebaseerd op een gestructureerde uitgangsvraag. Dit is vaak het geval in het hoofdstuk achtergronden (paragraaf epidemiologie, etiologie, pathofysiologie en prognose). Er is soms wel een systematische zoekactie uitgevoerd. Er vond geen systematische selectie, beoordeling en gradering van de evidence plaats, maar de literatuur is narratief beschreven.

Daarnaast geven we in de hoofdtekst ook praktische adviezen die niet worden onderbouwd (in een detail), zoals de paragrafen anamnese, lichamelijk onderzoek, evaluatie, controles en verwijzingen. Deze en alle overige tekstgedeelten in de hoofdtekst (zonder een gekoppeld detail) zijn – na discussie door de werkgroep – op basis van consensus tot stand gekomen. Daarnaast werd een deel van de details niet inhoudelijk herzien (ongewijzigd).

Patiëntenperspectief

De Patiëntenfederatie Nederland, de stichting Vuurvrouw, de stichting Bekkenbodem4all en de patiëntenvereniging POI POF hebben ervaren knelpunten aangeleverd.

Op de NHG-publiekssite [Thuisarts.nl](https://thuisarts.nl) staan teksten die ontleend zijn aan de standaard en bedoeld zijn als de patiëntversie van de standaard.

Kennislacunes

Tijdens de ontwikkeling van de standaard werd ook duidelijk waar de kennislacunes zitten rond het onderwerp van de standaard. Aan het eind van het traject selecteerde de werkgroep kennislacunes. Deze kennislacunes zijn gepubliceerd op [Lacunes & onderzoeken | NHG-Richtlijnen](#). Door onderzoek ingevulde kennislacunes kunnen bij een toekomstige herziening van de standaard worden meegenomen als onderbouwing voor de aanbevelingen.

3.4 Commentaar- en autorisatiefase

In januari 2022 vond de commentaarronde plaats. De conceptstandaard werd ter commentaar verzonden naar verschillende wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisaties en patiëntenverenigingen, zie **[bijlage 1]**. Naamsvermelding betekent overigens niet dat een vereniging/organisatie/referent de standaard inhoudelijk op ieder onderdeel onderschrijft.

Twee leden van de NHG-Adviesraad Standaarden (NAS) hebben tijdens de commentaarronde de standaard beoordeeld. 25 huisartsen gaven via het HAweb ledenforum commentaar op de standaard.

De NHG Autorisatiecommissie (AC) heeft de standaard op 6 april 2022 geautoriseerd.

3.5 Procedure voor herziening

Deze standaard wordt periodiek herzien. Uiterlijk in 2027 bepaalt het NHG of deze richtlijn nog actueel is. Zo nodig wordt een nieuwe werkgroep geïnstalleerd om de standaard te herzien. De geldigheid van deze standaard komt eerder te vervallen indien nieuwe ontwikkelingen aanleiding zijn om een herzieningstraject te starten.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Betrokken wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisaties en patiëntenverenigingen

De volgende wetenschappelijke verenigingen, beroepsorganisatie en patiëntenverenigingen zijn benaderd tijdens de knelpunteninventarisatie en/of commentaarronde of op een andere manier betrokken bij het ontwikkelen van de standaard.

Naam organisatie	Knelpunten inventarisatie	Commentaar ronde	Overig
Bijwerkingencentrum Lareb	Ja	Ja	
College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG)	Nee	Ja	
Domus Medica België	Nee	Ja	
ExpertDoc	Nee	Ja	
Federatie Medisch Coördinerende Centra (FMCC)	Ja	Ja	
Huisarts & Wetenschap	Nee	Ja	
InEen, vereniging van organisaties voor eerstelijnszorg	Nee	Ja	
Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM)	Ja	Ja	
Kaderhuisartsen urogynaecologie (ugynHAG)	Ja	Ja	Werkgroeplid
KNMP Geneesmiddel informatie Centrum	Ja	Ja	
Koninklijk Nederlands Genootschap voor Fysiotherapie (KNGF)	Nee	Nee	
Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV)	Nee	Ja	
Medische Vakcommissie NVvPO	Nee	Ja	
Nederlandse Internisten Vereniging (NIV)	Nee	Ja	
Nederlandse Vereniging Diëtisten (NVD)	Nee	Nee	
Nederlandse Vereniging voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde (NVAB)	Ja	Ja	
Nederlandse Vereniging voor Obstetrie & Gynaecologie (NVOG)	Ja	Ja	Werkgroeplid
NHG-Standaarden Adviesraad (NAS)	Ja	Ja	
Patiëntenfederatie Nederland - Bekkenbodem4all - Patiëntenvereniging POI-POF - Stichting Vuurvrouw	Ja	Ja	
Pharos	Ja	Ja	
Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen (VIG)	Nee	Ja	
Vereniging Verpleegkundig Overgangsconsulenten	Nee	Ja	
Verenso	Nee	Nee	
Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN)	Nee	Nee	
Zorginstituut Nederland, Farmacotherapeutisch Kompas (ZiNL)	Nee	Ja	
Zorgverzekeraars Nederland (ZN)	Ja	Ja	

Bijlage 2 Samenvattende tabel KNAW belangenverklaringen

Werk-groep lid	Functie	Nevenfuncties/-werkzaamheden	(Mogelijke) belangen [#]	Getekend op	Actie
Jeanet Blom	Huisarts te Oegstgeest Senior-onderzoeker, Leids Universitair Medisch Centrum	Geen	Geen	25/10/2019	Geen
Harriet Eekhof	Huisarts te Diemen	Geen	Geen	1/11/2019	Geen
Henriëtte Engel	Huisarts, Kaderhuisarts urogynaecologie	Geen	Geen	17/10/2019	Geen
Esther Hoenjet	Huisarts te Nieuwpoort	Geen	Geen	23/2/2022	Geen
Ineke Janssen	Gynaecoloog, Groene Hart Ziekenhuis Gouda	Deelname NVOG-richtlijn Benigne gynaecologie, onbetaald	Geen	15/10/2019	Geen
Nicole Stevens	Huisarts te Den Haag, Kaderhuisarts Urogynaecologie, Seksuoloog	Geen	Geen	17/10/2019	Geen
Jantine Woudstra	Huisarts te Veenendaal, wetenschappelijk medewerker NHG	Geen	Geen	24/2/2022	Geen
NHG					
Annemiek Schep	Epidemioloog, Wetenschappelijk medewerker NHG	Geen	Geen	01/03/2022	Geen
Maureen van den Donk	Epidemioloog, Senior wetenschappelijk medewerker NHG	Geen	Geen	01/03/2022	Geen
Corlien de Vries	Wetenschappelijk medewerker NHG	Geen	Geen	01/03/2022	Geen
Tjerk Wiersma	Senior wetenschappelijk medewerker NHG	Geen	Geen	01/03/2022	Geen

[#] Dit betreft: persoonlijke financiële belangen, persoonlijke relaties, extern gefinancierd onderzoek, intellectuele belangen of reputatie, overige belangen (zie voor de uitgebreide vragen de KNAW belangenverklaring). Een blanco cel in de tabel geeft aan dat de betreffende persoon geen van de genoemde belangen heeft.

Bijlage 3 Uitgangsvragen

Uitgangsvraag (PICO)	Uitkomstmaten (O)
<i>Beleid</i>	
Is gewichtsreductie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Gewichtsreductie C: Geen gewichtsreductie (gebruikelijke zorg, alleen voorlichting, placebo-interventie)	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen
Is lichaamsbeweging aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Lichaamsbeweging C: Geen/minder lichaamsbeweging (of gebruikelijke activiteit, alleen voorlichting of placebo-interventie)	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen
Is zilverkaars (<i>black cohosh</i>) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Zilverkaars C: Placebo/hormoontherapie	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - bijwerkingen (onder andere leverfunctiestoornissen, interacties met medicatie) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten
Zijn fyto-oestrogenen aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Fyto-oestrogenen C: Placebo	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; coronaire hartziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie)) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)
Is een stressreducerende psychologische interventie, zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) of op mindfulness gebaseerde	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven

Uitgangsvraag (PICO)	Uitkomstmaten (O)
therapie, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Stressreducerende psychologische interventies, waaronder - cognitieve gedragstherapie (CGT) - op mindfulness gebaseerde therapie C: Voorlichting, gebruikelijke zorg of andere controle	- stemming - slaap Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen
Is hormoontherapie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Hormoontherapie met oestrogeen (alle toedieningsvormen), al dan niet gecombineerd met progestageen (alle typen); Voor ernstige bijwerkingen is hierbij onderscheid gemaakt naar oestrogeen monotherapie, oestrogeen gecombineerd met continu toegevoegd progestageen (alle typen) en oestrogeen gecombineerd met sequentieel toegevoegd progestageen (alle typen). C: Placebo of geen hormoontherapie	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; hart- en vaatziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie)) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie; onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)
Is transdermale of orale toediening van oestrogeen, al dan niet in combinatie met progestageen, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Ttransdermaal oestrogeen C: Oraal oestrogeen	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; hart- en vaatziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie)) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie; onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)
Welk type progestageen is aan te bevelen in combinatie met oestrogeen aan vrouwen met een uterus die hormoontherapie willen vanwege opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met een uterus met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Hormoontherapie - oestrogeen gecombineerd met progesteron - oestrogeen gecombineerd met dydrogesteron - oestrogeen gecombineerd met medroxyprogesteron - oestrogeen gecombineerd met norethisteron - oestrogeen gecombineerd met drospirenon - oestrogeen gecombineerd met lynestrenol C: Placebo of geen hormoontherapie	Cruciaal: - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; hart- en vaatziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie))

Uitgangsvraag (PICO)	Uitkomstmaten (O)
Is een hormoonspiraal in combinatie met oestrogeen of orale anticonceptie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen en anticonceptiebehoefte? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen en anticonceptiebehoefte I: Hormoonspiraal plus oestrogeen C: Orale anticonceptie	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; coronaire hartziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie)) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie; onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)
Is tibolon aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Tibolon C: Hormoontherapie; geen hormoontherapie	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom; coronaire hartziekten (hartinfarct, acute hartdood); beroerte; veneuze trombo-embolie (diepe veneuze trombose, longembolie)) Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie; onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)
Is clonidine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Clonidine C: Placebo	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie)
Zijn antidepressiva (SSRI's, SNRI's) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Clonidine C: Placebo; hormoontherapie	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven - stemming Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie)
Is gabapentine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben?	Cruciaal: - hinder/ernst van opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - kwaliteit van leven

Uitgangsvraag (PICO)	Uitkomstmaten (O)
P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Gabapentine C: Placebo; hormoontherapie	- stemming Belangrijk: - aantal opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen - seksuele klachten - spier- en gewrichtsklachten - bijwerkingen (tolerantie)
Is vaginaal oestrogeen (vergeleken met geen behandeling of niet-hormonale vaginale behandeling) aan te bevelen aan vrouwen met vaginale klachten in de overgang? P: Vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen I: Vaginaal oestrogeen C: Placebo; Niet-hormonale vaginale behandeling	Cruciaal: - hinder van vaginale klachten - kwaliteit van leven - seksuele klachten - stemming - ernstige bijwerkingen (borstkanker; endometriumhyperplasie of -carcinoom) Belangrijk: - bijwerkingen (tolerantie; onder andere onregelmatig vaginaal bloedverlies)

Bijlage 4 Zoekstrategieën

Update alle searches dd 27-09-2021

Uitgangsvraag	Is gewichtsreductie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	13-12-2019
Database	PubMed (7 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]))) AND (weight loss[mh] OR weight loss[tiab] OR losing weight[tiab]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab])

Uitgangsvraag	Is lichaamsbeweging aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	13-11-2020
Database	PubMed (152 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR menopausal-symptom*[tiab] OR climacteric-symptom*[tiab] OR (symptom*[ti] AND (menopaus*[ti] OR climacter*[ti]))) AND (exercise[mh] OR exercis*[tiab]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab])

Uitgangsvraag	Is zilverkaars (black cohosh) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	13-12-2019
Database	PubMed (45 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]))) AND (black cohosh[tiab] OR cimicifuga[mh] OR cimicifuga[tiab]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab])

Uitgangsvraag	Zijn fyto-oestrogenen aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	13-12-2019
Database	PubMed (74 resultaten)

Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]))) AND (phytoestrogens[mh] OR phytoestrogen*[tiab] OR phytoestrogen*[tiab] OR phyto-oestrogen*[tiab]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab]) AND hasabstract[text] AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat]) AND (English[lang] OR Dutch[lang] OR French[lang] OR German[lang])
------------	--

Uitgangsvraag	Is een stress-reducerende psychologische interventie, zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) of op mindfulness gebaseerde therapie, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	13-12-2019
Database	PubMed (46 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]))) AND (cognitive behavioral therapy[mh] OR cognitive behavior therapy[tiab] OR cognitive behaviour therapy[tiab] OR cognitive behavioral therapy[tiab] OR cognitive behavioural therapy[tiab] OR mindfulness[tiab]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab])

Uitgangsvragen	Is hormoontherapie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? Is transdermale of orale toediening van oestrogeen, al dan niet in combinatie met progestageen, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen? Welk type progestageen is aan te bevelen in combinatie met oestrogeen aan vrouwen met een uterus die hormoontherapie willen vanwege opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	09-04-2020
Database	PubMed (1517 resultaten)
Zoektermen	(menopause[mj] OR menopause[tiab] OR menopausal[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab]) AND (KEEPS[tiab] OR hormone replacement therapy[mj] OR hormone replacement therap*[tiab] OR hormone therap*[tiab] OR estrogen therap*[tiab] OR oestrogen therap*[tiab] OR progestin therap*[tiab] OR estradiol[all fields] OR progesterone[all fields] OR estrogens[mj] OR progestins[mj] OR levonorgestrel*[tiab] OR transdermal estrogen[tiab] OR oral estrogen[tiab] OR transdermal progestin[tiab] OR oral progestin[tiab] OR bioidentical hormones[tiab] OR hormone regimen*[tiab] OR contraceptives, oral, hormonal[mj]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab]) AND (long-term[tiab] OR long term[tiab] OR risk*[ti] OR harm*[tiab] OR effect*[ti]) AND (English[la] OR dutch[la]) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat])
Database	Embase (1331 resultaten)
Zoektermen	('menopause and climacterium'/exp/mj OR menopause:ab,ti OR menopausal:ab,ti OR

	postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacterium:ab,ti) AND (KEEPS:ab,ti OR 'hormone substitution'/exp/mj OR hormone-replacement-therap*:ab,ti OR hormone-therap*:ab,ti OR estrogen-therap*:ab,ti OR oestrogen-therap*:ab,ti OR progestin-therap*:ab,ti OR estradiol:ab,ti OR progesterone:ab,ti OR 'estrogen'/exp/mj OR 'gestagen'/exp/mj OR levonorgestrel*:ab,ti OR transdermal-estrogen:ab,ti OR oral-estrogen:ab,ti OR transdermal-progestin:ab,ti OR oral-progestin:ab,ti OR bioidentical-hormones:ab,ti OR hormone-regimen*:ab,ti OR 'hormonal contraception'/exp/mj) AND (long-term:ab,ti OR longterm:ab,ti OR risk*:ti OR harm*:ab,ti OR effect*:ti) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR 'randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly:ab,ti OR RCT:ab,ti OR 'cohort-analysis'/exp OR cohort-stud*:ab,ti OR 'observational study'/exp OR follow-up-stud*:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim)
--	--

Totaal aantal resultaten
(ontdubbeld) 1776

Uitgangsvraag	Is een hormoonspiraal in combinatie met oestrogeen of orale anticonceptie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen en anticonceptiebehoefte?
Zoekdatum	01-10-2020
Database	PubMed (29 resultaten)
Zoektermen	("Menopause"[Mj] OR "Climacteric"[Mj:NoExp] OR menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]) AND ("Contraception"[Mesh] OR "Hormonal Contraception"[Mesh] OR contracepti*[tiab] OR anticoncepti*[tiab] OR anti-concepti*[tiab] OR birth-control*[tiab] OR fertility-control*[tiab] OR unintended-pregnanc*[tiab] OR preventing-pregnanc*[tiab] OR pregnancy-prevention[tiab]) AND ("Intrauterine Devices"[Mh] OR IUD[tiab] OR intrauterine[tiab] OR intra-uterine[tiab]) AND ("Estrogens"[Mesh] OR "Estrogens" [Pharmacological Action] OR estrogen*[tiab] OR oestrogen*[tiab]) AND (english[la] OR dutch[la]) AND ("2012/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat])

Uitgangsvraag	Is tibolon aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?
Zoekdatum	24-04-2020
Database	PubMed (101 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]) AND (tibolone[all fields]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab]) AND (English[la] OR dutch[la]) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat])
Database	Embase (188 resultaten)
Zoektermen	('menopause and climacterium'/exp/mj OR menopause:ab,ti OR menopausal:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacterium:ab,ti OR 'hot flush'/exp/mj OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti) AND ('tibolone'/exp OR tibolone*:ab,ti) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR 'randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly:ab,ti OR RCT:ab,ti OR 'cohort-analysis'/exp OR cohort-stud*:ab,ti OR 'observational study'/exp OR

	follow-up-stud*:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim)
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	202

Uitgangsvraag	Is clonidine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben?
Zoekdatum	24-04-2020
Database	PubMed (23 resultaten)
Zoektermen	(hot flashes[mh] OR hot flash*[tiab] OR hot flush*[tiab] OR (vasomotor symptoms[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (night sweat*[tiab] AND (menopause[all fields] OR menopausal[tiab])) OR (menopause[all fields] OR menopausal[tiab]) AND (clonidine[all fields] AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR systematic review[tiab] OR meta-anal*[tiab] OR randomized controlled trial[pt] OR randomi*[tiab] OR randomly[tiab] OR RCT[tiab] OR cohort studies[mh] OR cohort study[tiab] OR observational study[pt] OR follow-up study[tiab]) AND (English[la] OR dutch[la]) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat])
Database	Embase (67 resultaten)
Zoektermen	('menopause and climacterium'/exp/mj OR menopause:ab,ti OR menopausal:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacterium:ab,ti OR 'hot flush'/exp/mj OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti) AND ('clonidine'/exp OR clonidin*:ab,ti) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR 'randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly:ab,ti OR RCT:ab,ti OR 'cohort-analysis'/exp OR cohort-stud*:ab,ti OR 'observational study'/exp OR follow-up-stud*:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim)
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	69

Uitgangsvraag	Zijn antidepressiva (SSRI's, SNRI's) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben?
Zoekdatum	08-06-2020
Systematische Reviews	
Database	PubMed (26 resultaten)
Zoektermen	("Serotonin Uptake Inhibitors"[Mesh] OR "Serotonin Uptake Inhibitors" [Pharmacological Action] OR "Antidepressive Agents"[Mesh] OR "Antidepressive Agents" [Pharmacological Action] OR SSRI[tiab] OR SSRIs[tiab] OR serotonin-uptake-inhibit*[tiab] OR antidepress*[tiab] OR anti-depress*[tiab] OR citalopram[tiab] OR escitalopram[tiab] OR fluoxetine*[tiab] OR fluvoxamin*[tiab] OR paroxetine*[tiab] OR sertraline*[tiab] OR TCA[tiab] OR Tricyclic*[tiab] OR amitriptylin*[tiab] OR imipramin*[tiab] OR nortriptylin*[tiab] OR nonhormonal*[ti] OR non-hormonal*[ti]) AND ("Menopause"[mesh] OR "Climacteric"[Mesh:NoExp] OR menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]) AND ("Hot Flashes"[Mesh] OR hot-flash*[tiab] OR hot-flush*[tiab] OR vasomotor[tiab] OR VMS[tiab] OR night-sweat*[tiab] OR sleep-dis*[tiab] OR (symptom*[ti] AND (menopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab])))

	AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat]) AND (dutch[la] OR english[la]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR meta-anal*[tiab] OR metaanal*[tiab] OR quantitative review[tiab] OR systematic review[tiab] OR methodologic review[tiab] OR systematic[sb] OR "The Cochrane database of systematic reviews"[Jour] NOT (letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]))
Database	Embase (55 resultaten)
Zoektermen	('antidepressant agent'/exp OR SSRI:ab,ti OR SSRIs:ab,ti OR serotonin-uptake-inhibit*:ab,ti OR antidepress*:ab,ti OR anti-depress*:ab,ti OR citalopram:ab,ti OR escitalopram:ab,ti OR fluoxetine*:ab,ti OR fluvoxamin*:ab,ti OR paroxetine*:ab,ti OR sertraline*:ab,ti OR TCA:ab,ti OR Tricyclic*:ab,ti OR amitriptylin*:ab,ti OR imipramine*:ab,ti OR nortriptylin*:ab,ti OR nonhormonal*:ti OR non-hormonal*:ti) AND ('menopause and climacterium'/exp OR menopaus*:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti) AND ('hot flush'/exp OR 'night sweat'/exp OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti OR vasomotor:ab,ti OR VMS:ab,ti OR night-sweat*:ab,ti OR sleep-dis*:ab,ti OR (symptom*:ti AND (menopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti))) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta- anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review:ab,ti OR methodologic-review:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	62
RCTs	
Database	PubMed (85 resultaten)
Zoektermen	("Serotonin Uptake Inhibitors"[Mesh] OR "Serotonin Uptake Inhibitors" [Pharmacological Action] OR "Antidepressive Agents"[Mesh] OR "Antidepressive Agents" [Pharmacological Action] OR SSRI[tiab] OR SSRIs[tiab] OR serotonin-uptake-inhibit*[tiab] OR antidepress*[tiab] OR anti-depress*[tiab] OR citalopram[tiab] OR escitalopram[tiab] OR fluoxetine*[tiab] OR fluvoxamin*[tiab] OR paroxetine*[tiab] OR sertraline*[tiab] OR TCA[tiab] OR Tricyclic*[tiab] OR amitriptylin*[tiab] OR imipramine*[tiab] OR nortriptylin*[tiab] OR nonhormonal*[ti] OR non- hormonal*[ti]) AND ("Menopause"[mesh] OR "Climacteric"[Mesh:NoExp] OR menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]) AND ("Hot Flashes"[Mesh] OR hot-flash*[tiab] OR hot-flush*[tiab] OR vasomotor[tiab] OR VMS[tiab] OR night-sweat*[tiab] OR sleep-dis*[tiab] OR (symptom*[ti] AND (menopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]))) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat]) AND (dutch[la] OR english[la]) AND ("Randomized controlled trial"[pt] OR "Randomized controlled trials as topic"[mh] OR random*[tiab] OR rct[tiab] OR pragmatic-clinical-trial*[tiab] OR practical-clinical-trial*[tiab] OR non-inferiority-trial*[tiab] OR noninferiority-trial*[tiab] OR superiority-trial*[tiab] OR equivalence-clinical-trial*[tiab]) NOT (animals[mh] NOT humans[mh]) NOT ("systematic review"[pt] OR "meta-analysis"[pt] OR meta-anal*[tiab] OR metaanal*[tiab] OR quantitative- review[tiab] OR systematic-review[tiab] OR methodologic-review[tiab] OR systematic[sb] OR "The Cochrane database of systematic reviews"[Jour] NOT (letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]))
Database	Embase (124 resultaten)
Zoektermen	('antidepressant agent'/exp OR SSRI:ab,ti OR SSRIs:ab,ti OR serotonin-uptake-inhibit*:ab,ti OR antidepress*:ab,ti OR anti-depress*:ab,ti OR citalopram:ab,ti OR escitalopram:ab,ti OR fluoxetine*:ab,ti OR fluvoxamin*:ab,ti OR paroxetine*:ab,ti OR sertraline*:ab,ti OR TCA:ab,ti OR Tricyclic*:ab,ti OR amitriptylin*:ab,ti OR imipramine*:ab,ti OR nortriptylin*:ab,ti OR nonhormonal*:ti OR non-hormonal*:ti) AND ('menopause and climacterium'/exp OR menopaus*:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR

	perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti) AND ('hot flush'/exp OR 'night sweat'/exp OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti OR vasomotor:ab,ti OR VMS:ab,ti OR night-sweat*:ab,ti OR sleep-dis*:ab,ti OR (symptom*:ti AND (menopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti))) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND (('randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly:ab,ti OR RCT:ab,ti OR pragmatic-clinical-trial*:ab,ti OR practical-clinical-trial*:ab,ti OR non-inferiority-trial*:ab,ti OR noninferiority-trial*:ab,ti OR superiority-trial*:ab,ti OR equivalence-clinical-trial*:ab,ti) NOT ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta- anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review:ab,ti OR methodologic-review:ab,ti)) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	139

Uitgangsvraag	Is gabapentine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben?
Zoekdatum	08-06-2020
Systematische reviews	
Database	PubMed (8 resultaten)
Zoektermen	("Anticonvulsants"[Mesh] OR "Anticonvulsants" [Pharmacological Action] OR anticonvuls*[tiab] OR anti-convuls*[tiab] OR gabapentin*[tiab] OR pregabalin*[tiab] OR carbamazepin*[tiab]) AND ("Menopause"[mesh] OR "Climacteric"[Mesh:NoExp] OR menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]) AND ("Hot Flashes"[Mesh] OR hot-flash*[tiab] OR hot-flush*[tiab] OR vasomotor[tiab] OR VMS[tiab] OR night-sweat*[tiab] OR sleep-dis*[tiab] OR (symptom*[ti] AND (menopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]))) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat]) AND (dutch[la] OR english[la]) AND (systematic review[pt] OR meta-analysis[pt] OR meta-anal*[tiab] OR metaanal*[tiab] OR quantitative review[tiab] OR systematic review[tiab] OR methodologic review[tiab] OR systematic[sb] OR "The Cochrane database of systematic reviews"[Jour] NOT (letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt]))
Database	Embase (30 resultaten)
Zoektermen	('anticonvulsive agent'/exp OR anticonvuls*:ab,ti OR anti-convuls*:ab,ti OR gabapentin*:ab,ti OR pregabalin*:ab,ti OR carbamazepin*:ab,ti) AND ('menopause and climacterium'/exp OR menopaus*:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti) AND ('hot flush'/exp OR 'night sweat'/exp OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti OR vasomotor:ab,ti OR VMS:ab,ti OR night-sweat*:ab,ti OR sleep-dis*:ab,ti OR (symptom*:ti AND (menopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti))) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta- anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review:ab,ti OR methodologic-review:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	33
RCTs	
Database	PubMed (31 resultaten)

Zoektermen	("Anticonvulsants"[Mesh] OR "Anticonvulsants" [Pharmacological Action] OR anticonvuls*[tiab] OR anti-convuls*[tiab] OR gabapentin*[tiab] OR pregabalin*[tiab] OR carbamazepin*[tiab]) AND ("Menopause"[mesh] OR "Climacteric"[Mesh:NoExp] OR menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]) AND ("Hot Flashes"[Mesh] OR hot-flash*[tiab] OR hot-flush*[tiab] OR vasomotor[tiab] OR VMS[tiab] OR night-sweat*[tiab] OR sleep-dis*[tiab] OR (symptom*[ti] AND (menopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab] OR climacter*[tiab]))) AND ("2009/01/01"[PDat] : "3000/12/31"[PDat]) AND (dutch[la] OR english[la]) AND ("Randomized controlled trial"[pt] OR "Randomized controlled trials as topic"[mh] OR random*[tiab] OR rct[tiab] OR pragmatic-clinical-trial*[tiab] OR practical-clinical-trial*[tiab] OR non-inferiority-trial*[tiab] OR noninferiority-trial*[tiab] OR superiority-trial*[tiab] OR equivalence-clinical-trial*[tiab]) NOT (animals[mh] NOT humans[mh]) NOT ("systematic review"[pt] OR "meta-analysis"[pt] OR meta-anal*[tiab] OR metaanal*[tiab] OR quantitative-review[tiab] OR systematic-review[tiab] OR methodologic-review[tiab] OR systematic[tiab] OR "The Cochrane database of systematic reviews"[Jour] NOT (letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt])))
Database	Embase (47 resultaten)
Zoektermen	('anticonvulsive agent'/exp OR anticonvuls*:ab,ti OR anti-convuls*:ab,ti OR gabapentin*:ab,ti OR pregabalin*:ab,ti OR carbamazepin*:ab,ti) AND ('menopause and climacterium'/exp OR menopaus*:ab,ti OR postmenopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti) AND ('hot flush'/exp OR 'night sweat'/exp OR hot-flash*:ab,ti OR hot-flush*:ab,ti OR vasomotor*:ab,ti OR VMS*:ab,ti OR night-sweat*:ab,ti OR sleep-dis*:ab,ti OR (symptom*:ti AND (menopaus*:ab,ti OR perimenopaus*:ab,ti OR climacter*:ab,ti))) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND (('randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly*:ab,ti OR RCT*:ab,ti OR pragmatic-clinical-trial*:ab,ti OR practical-clinical-trial*:ab,ti OR non-inferiority-trial*:ab,ti OR noninferiority-trial*:ab,ti OR superiority-trial*:ab,ti OR equivalence-clinical-trial*:ab,ti) NOT ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review*:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review*:ab,ti OR methodologic-review*:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	57

Uitgangsvraag	Is vaginaal oestrogeen (vergeleken met geen behandeling of niet-hormonale vaginale behandeling) aan te bevelen aan vrouwen met vaginale klachten in de overgang?
Zoekdatum	25-09-2020
Systematische reviews	
Database	PubMed (28 resultaten)
Zoektermen	("Atrophic Vaginitis"[mh] OR atrophic-vagin*[tiab] OR vaginal-atroph*[tiab] OR vulvovaginal-atroph*[tiab] OR ((vaginal[tiab] OR vulvovaginal[tiab] OR vulval[tiab] OR genitourinary[tiab] OR urogenital*[tiab]) AND (menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab]))) AND ("Estrogens"[Mj] AND "Estrogens"[Pharmacological Action]) OR "estrogen*" [ti] OR "oestrogen*" [ti]) AND 2009/01/01:3000/12/31[Date - Publication] AND ("dutch"[la] OR "english"[la]) AND ("systematic review"[Publication Type] OR "meta-analysis"[Publication Type] OR "meta anal*" [Title/Abstract] OR "metaanal*" [Title/Abstract] OR "quantitative review" [Title/Abstract] OR "systematic review" [Title/Abstract] OR "methodologic review" [Title/Abstract] OR "systematic" [Filter] OR "The Cochrane database of systematic reviews" [Journal]) NOT ("letter" [Publication Type] OR "comment" [Publication Type] OR

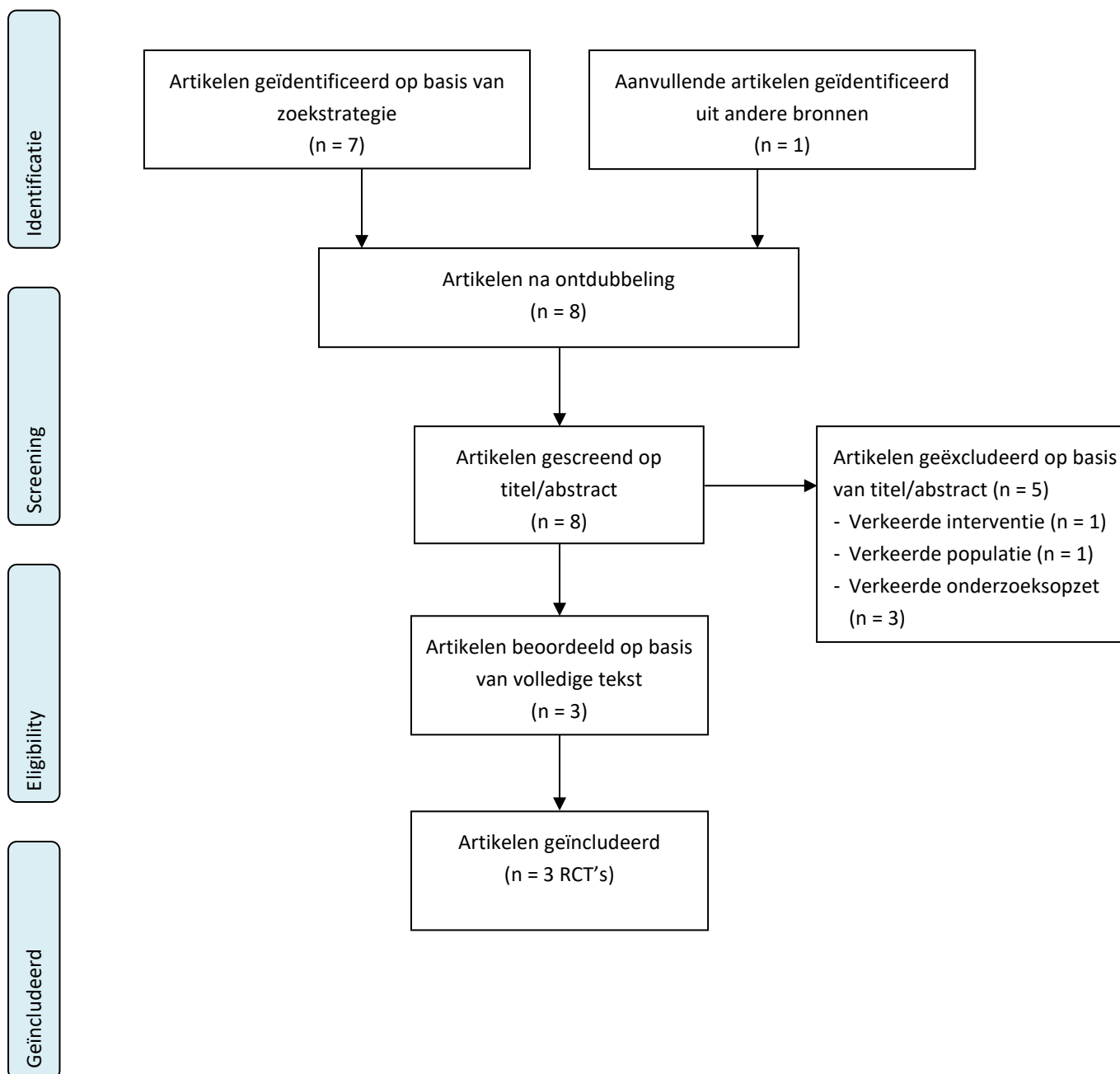
	"editorial"[Publication Type]))
Database	Embase (38 resultaten)
Zoektermen	('vagina atrophy'/exp OR atrophic-vagin*:ab,ti OR vaginal-atroph*:ab,ti OR vulvovaginal-atroph*:ab,ti OR ((vaginal OR vulvovaginal OR vulval OR genitourinary OR urogenital*) NEXT/4 (menopaus* OR postmenopaus* OR perimenopaus*)):ab,ti) AND ('estrogen'/exp/mj OR estrogen*:ti OR oestrogen*:ti) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review:ab,ti OR methodologic-review:ab,ti) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	48
RCTs	
Database	PubMed (112 resultaten)
Zoektermen	("Atrophic Vaginitis"[mh] OR atrophic-vagin*[tiab] OR vaginal-atroph*[tiab] OR vulvovaginal-atroph*[tiab] OR ((vaginal[tiab] OR vulvovaginal[tiab] OR vulval[tiab] OR genitourinary[tiab] OR urogenital*[tiab])) AND (menopaus*[tiab] OR postmenopaus*[tiab] OR perimenopaus*[tiab]))) AND (("Estrogens"[Mj] AND "Estrogens"[Pharmacological Action]) OR "estrogen*" [ti] OR "oestrogen*" [ti]) AND 2009/01/01:3000/12/31[Date - Publication] AND ("dutch"[la] OR "english"[la]) AND ("Randomized controlled trial"[pt] OR "Randomized controlled trials as topic"[mh] OR random*[tiab] OR rct[tiab] OR pragmatic-clinical-trial*[tiab] OR practical-clinical-trial*[tiab] OR non-inferiority-trial*[tiab] OR noninferiority-trial*[tiab] OR superiority-trial*[tiab] OR equivalence-clinical-trial*[tiab]) NOT (animals[mh] NOT humans[mh]) NOT ("systematic review"[pt] OR "meta-analysis"[pt] OR meta-anal*[tiab] OR metaanal*[tiab] OR quantitative-review[tiab] OR systematic-review[tiab] OR methodologic-review[tiab] OR systematic[sb] OR "The Cochrane database of systematic reviews"[Jour] NOT (letter[pt] OR comment[pt] OR editorial[pt])))
Database	Embase (117 resultaten)
Zoektermen	('vagina atrophy'/exp OR atrophic-vagin*:ab,ti OR vaginal-atroph*:ab,ti OR vulvovaginal-atroph*:ab,ti OR ((vaginal OR vulvovaginal OR vulval OR genitourinary OR urogenital*) NEXT/4 (menopaus* OR postmenopaus* OR perimenopaus*)):ab,ti) AND ('estrogen'/exp/mj OR estrogen*:ti OR oestrogen*:ti) AND [2009-2020]/py AND ([dutch]/lim OR [english]/lim) AND (('randomized controlled trial'/exp OR randomi*:ab,ti OR randomly:ab,ti OR RCT:ab,ti OR pragmatic-clinical-trial*:ab,ti OR practical-clinical-trial*:ab,ti OR non-inferiority-trial*:ab,ti OR noninferiority-trial*:ab,ti OR superiority-trial*:ab,ti OR equivalence-clinical-trial*:ab,ti) NOT ('systematic review'/exp OR 'meta analysis'/exp OR systematic-review:ab,ti OR meta-anal*:ab,ti OR metaanal*:ab,ti OR quantitative-review:ab,ti OR methodologic-review:ab,ti)) NOT 'conference abstract'/it
Totaal aantal resultaten (ontdubbeld)	171

Bijlage 5 PRISMA-stroomdiagrammen

Uit: Moher D, Liberati A, Tetzlaff J, Altman DG, The PRISMA Group (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses): The PRISMA Statement. PLoS Med 2009;6:e1000097.

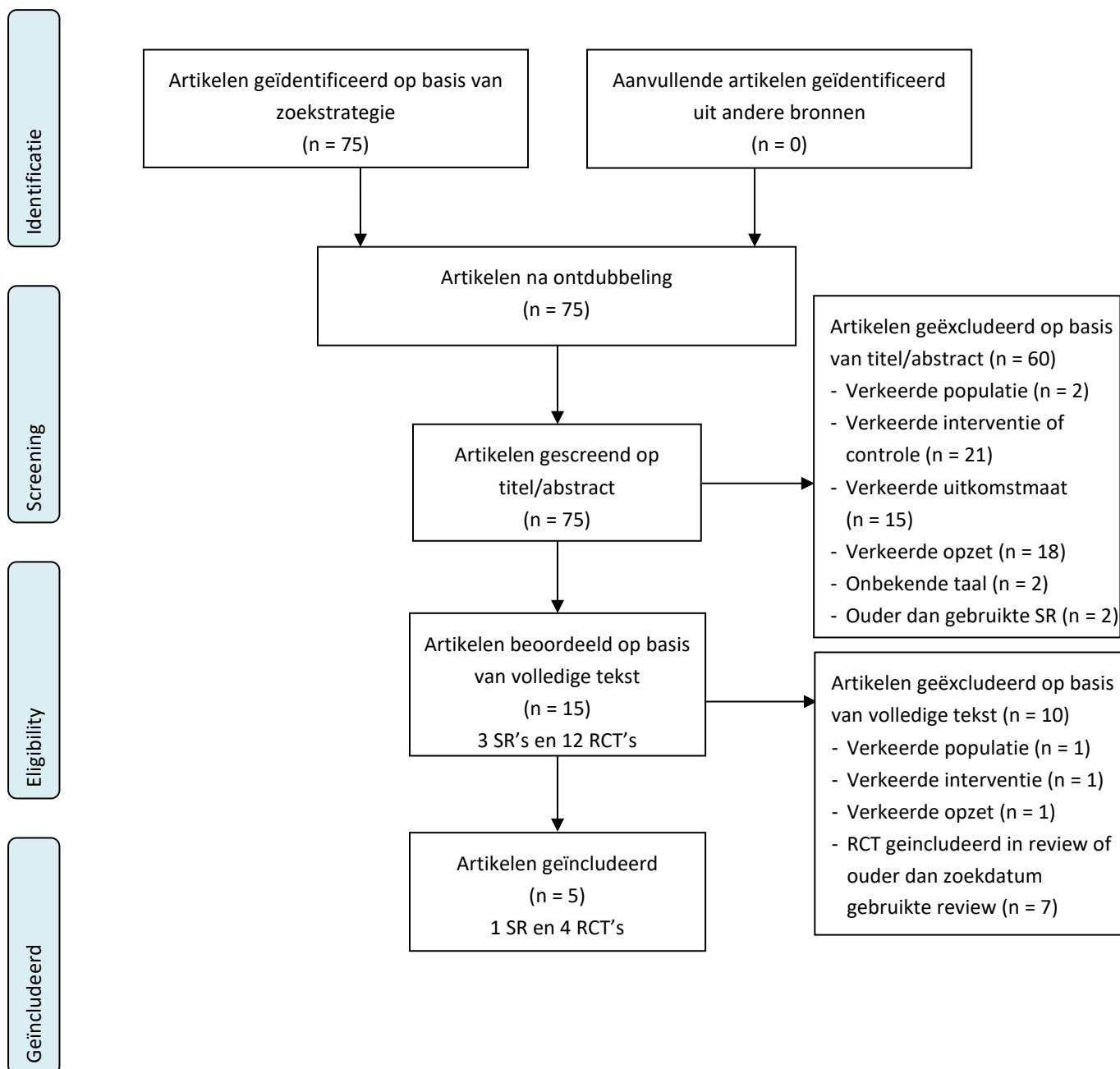
Uitgangsvraag

Is gewichtsreductie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

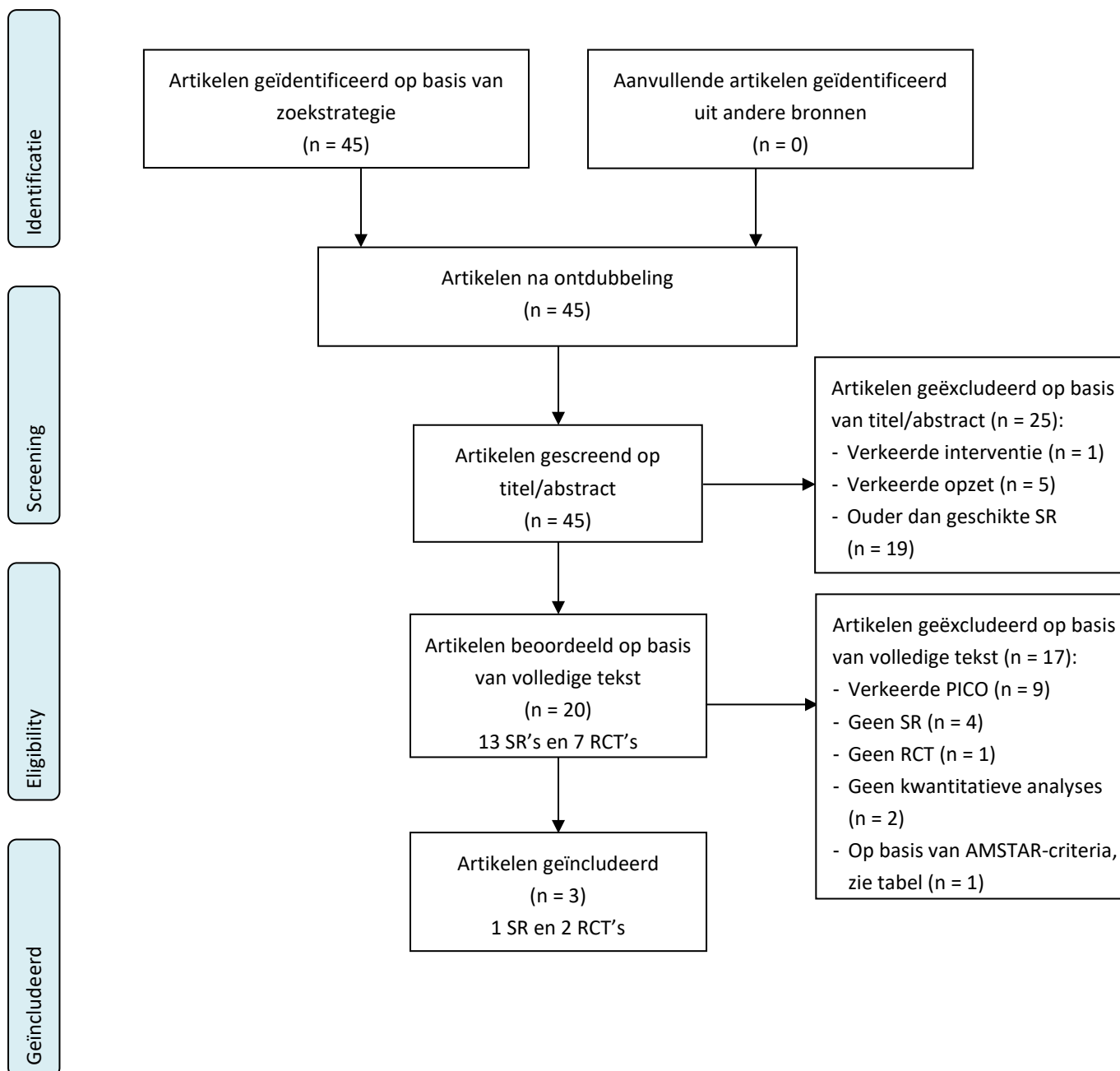
Uitgangsvraag

Is lichaamsbeweging aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

Uitgangsvraag

Is zilverkaars (*Black cohosh*) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

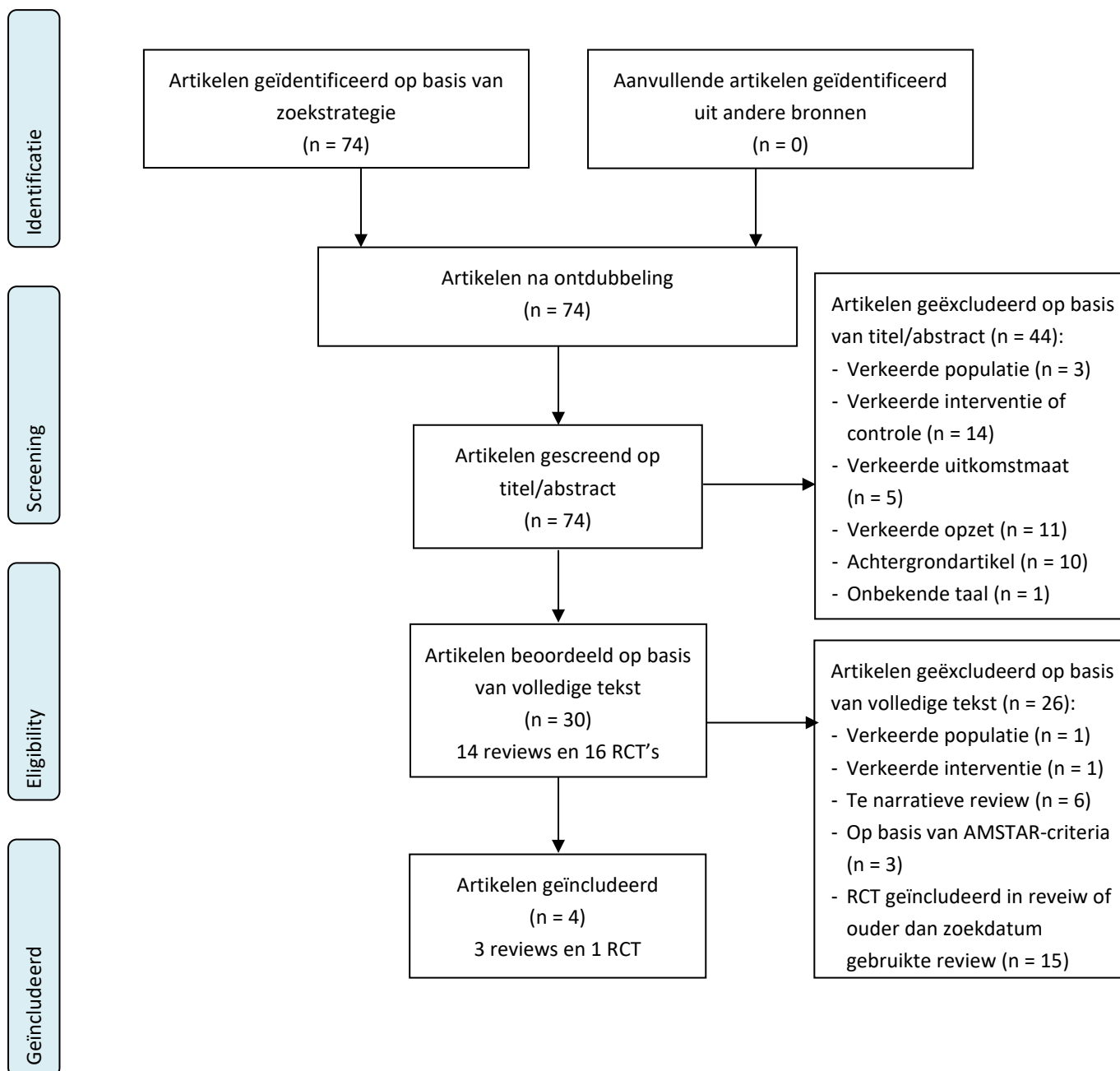

Tabel - Beoordeling AMSTAR-criteria 2 overgebleven SR's zilverkaars

Artikel: Auteur, jaartal	Datum zoekactie	Componenten PICO	PICO sluit aan	Zoekstrategie (systematische search)	Beschrijving geïnccludeerde onderzoeken	Lijst uitgesloten onderzoeken	Oordeel
Leach 2012 (Cochrane)	Maart 2012	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	IN op basis van AMSTAR-criteria
Ghazanfarpour 2016	Jan 2015	Ja	Ja	Ja	Ja	Nee	UIT op basis van AMSTAR-criteria

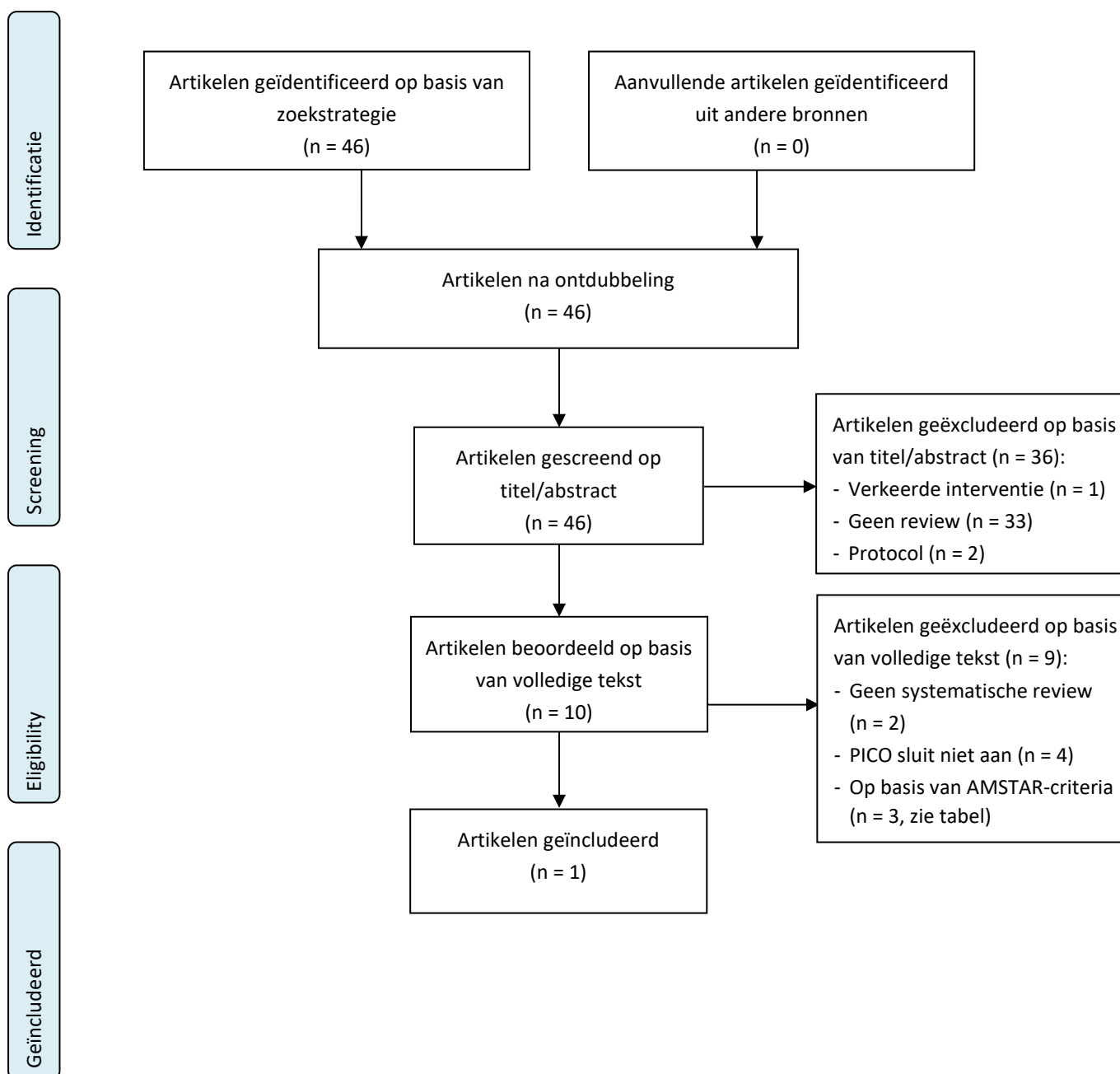
Uitgangsvraag

Zijn fyto-oestrogenen aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

Uitgangsvraag

Is een stress-reducerende psychologische interventie, zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) of op mindfulness gebaseerde therapie, aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

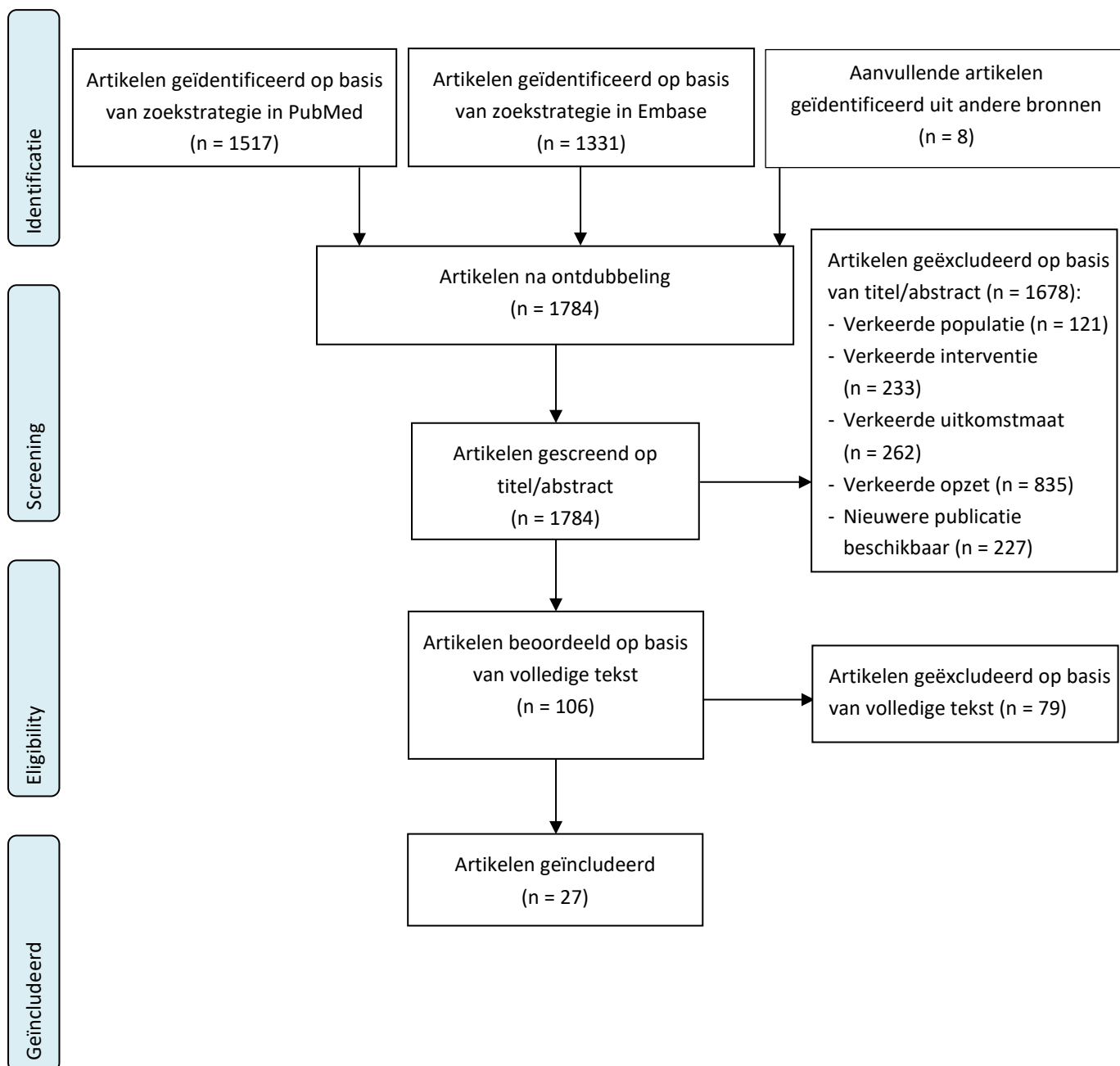

Tabel - Beoordeling AMSTAR-criteria 4 overgebleven SR's stressreducerende psychologische interventie

Artikel: Auteur, jaartal	Datum zoekactie	Componenten PICO	PICO sluit aan	Zoekstrategie (systematische search)	Beschrijving geïnccludeerde onderzoeken	Oordeel
Mollaahmadi 2019	Aug 2018	Ja	Ja	Ja	Nee	UIT op basis van AMSTAR-criteria
Van Driel 2019	Juni 2017	Ja	Ja	Ja	Ja	IN op basis van AMSTAR-criteria
Goldstein 2017	Nov 2015	Ja	Ja	Ja	Nee	UIT op basis van AMSTAR-criteria
Woods 2014	Juli 2011 (te oud)	Ja	Ja	Ja	Ja	UIT op basis van AMSTAR-criteria

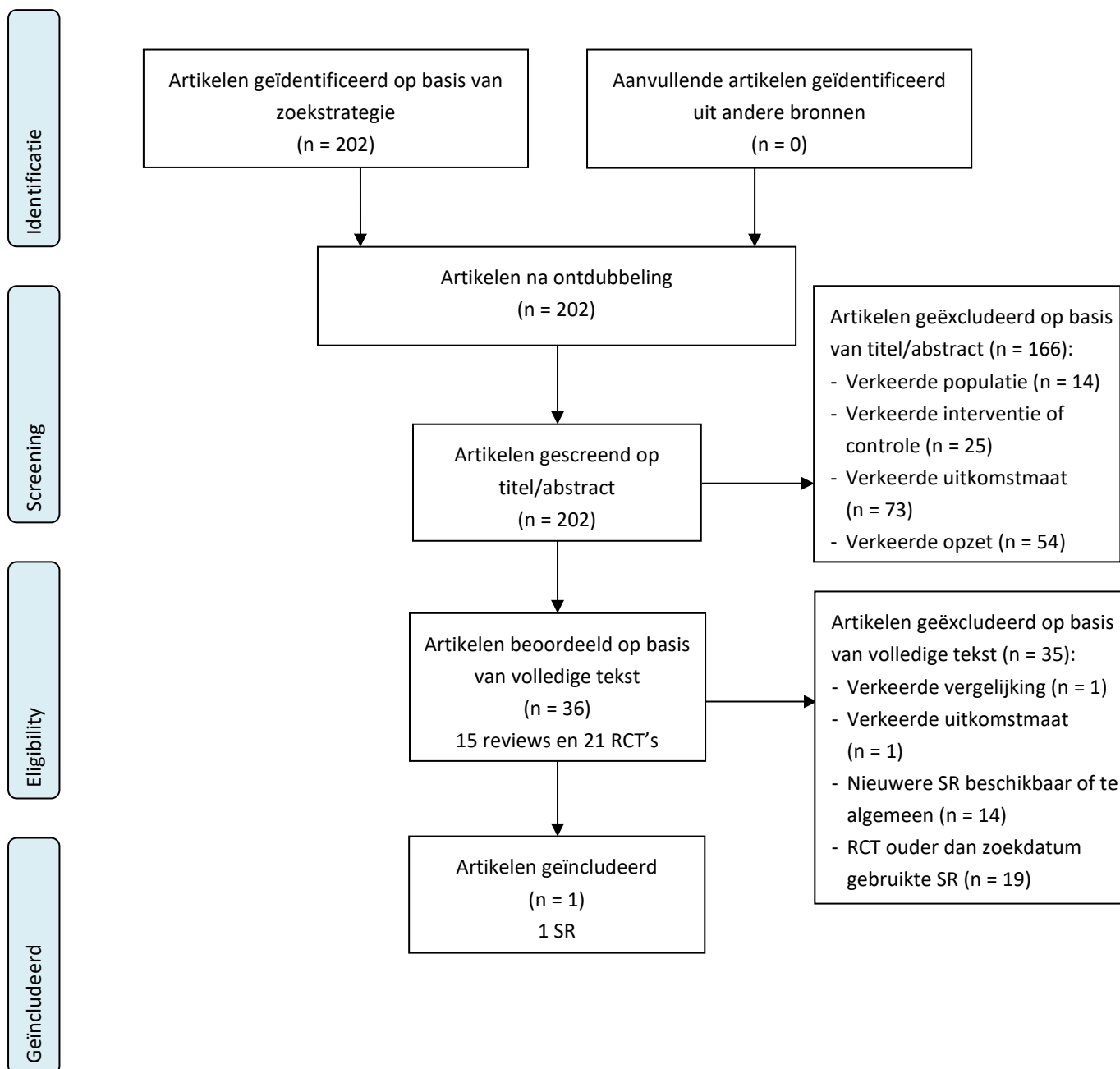
Uitgangsvraag

Is hormoontherapie aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

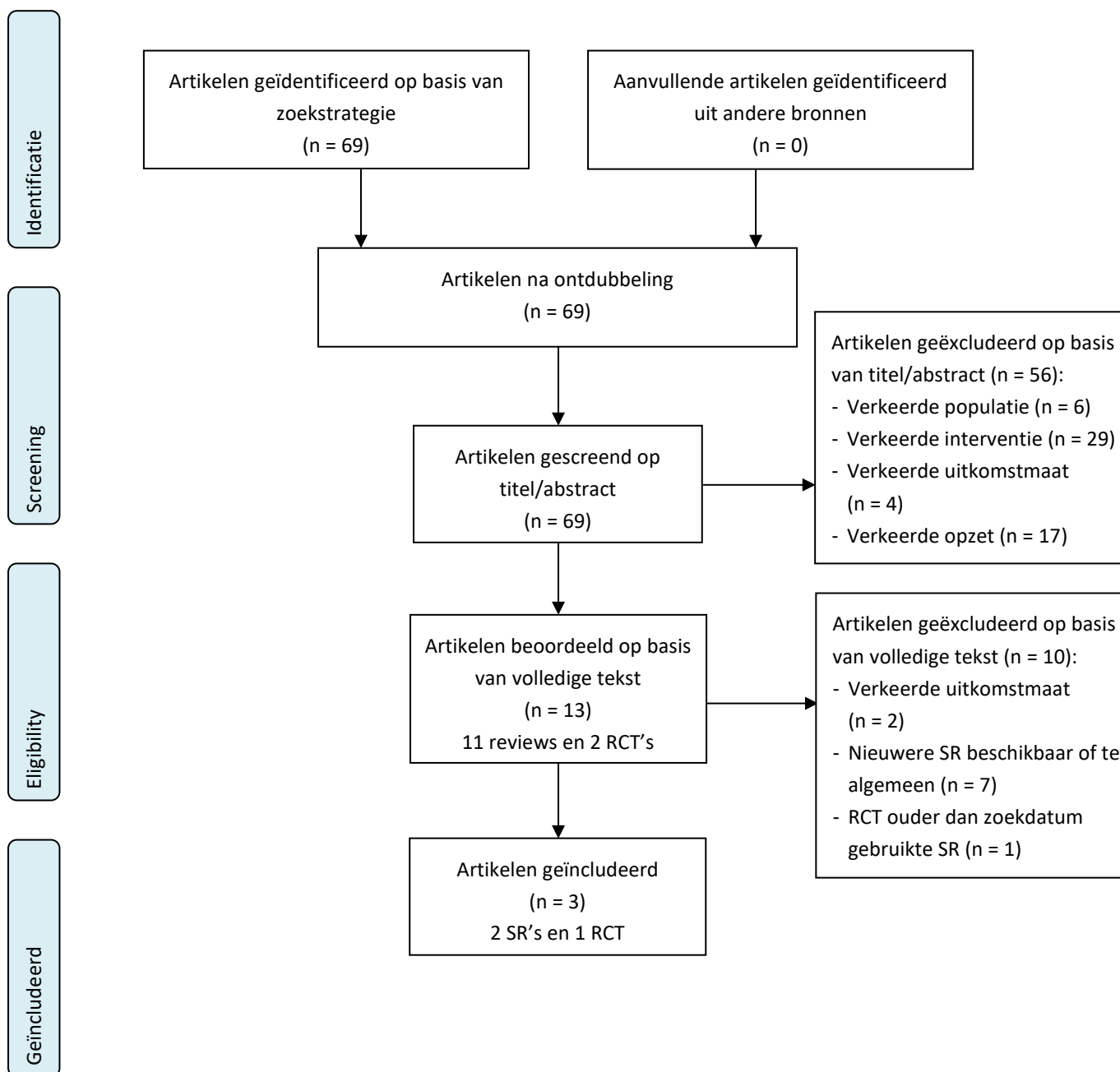
Uitgangsvraag

Is tibolon aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

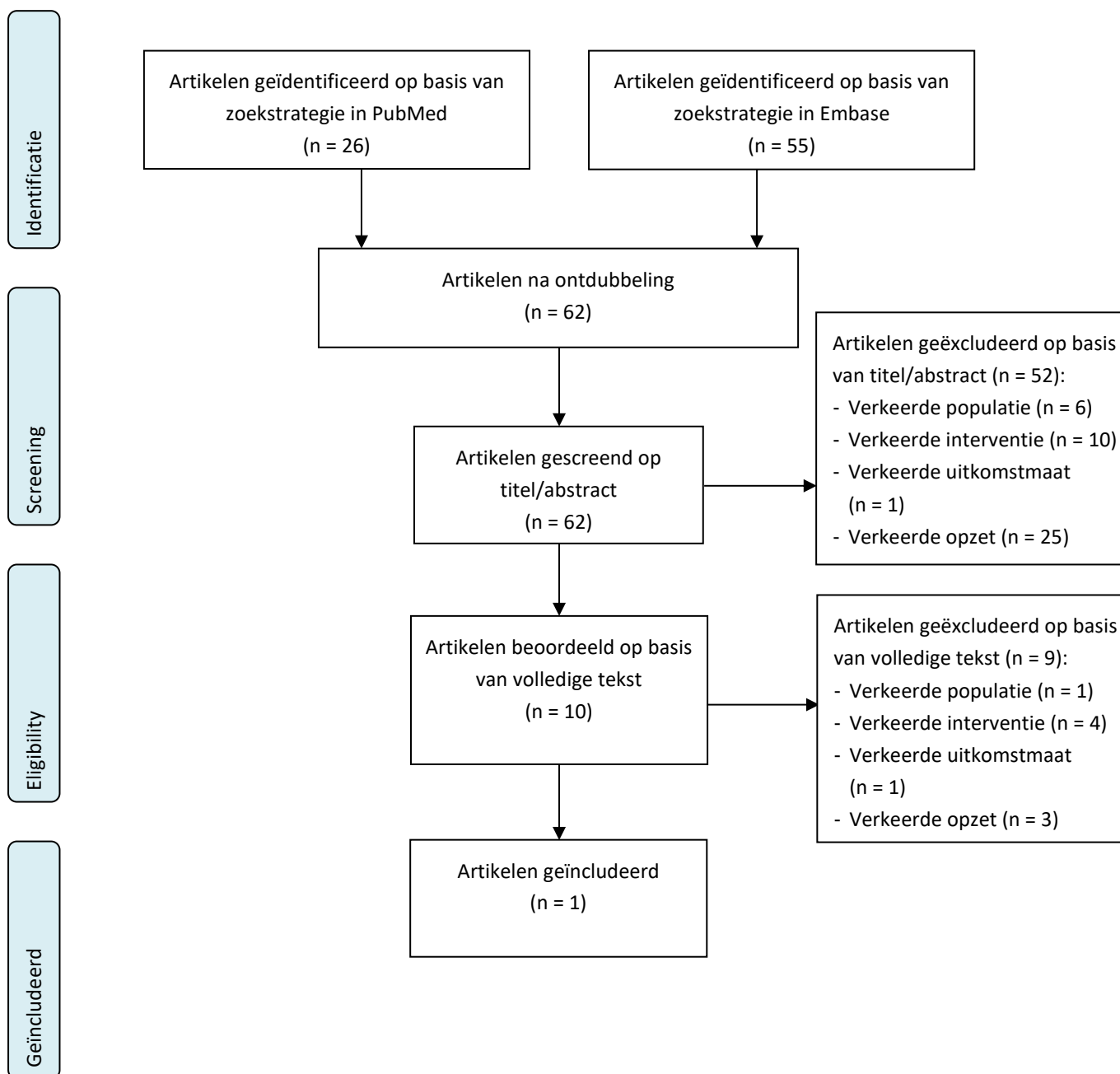
Uitgangsvraag

Is clonidine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben?

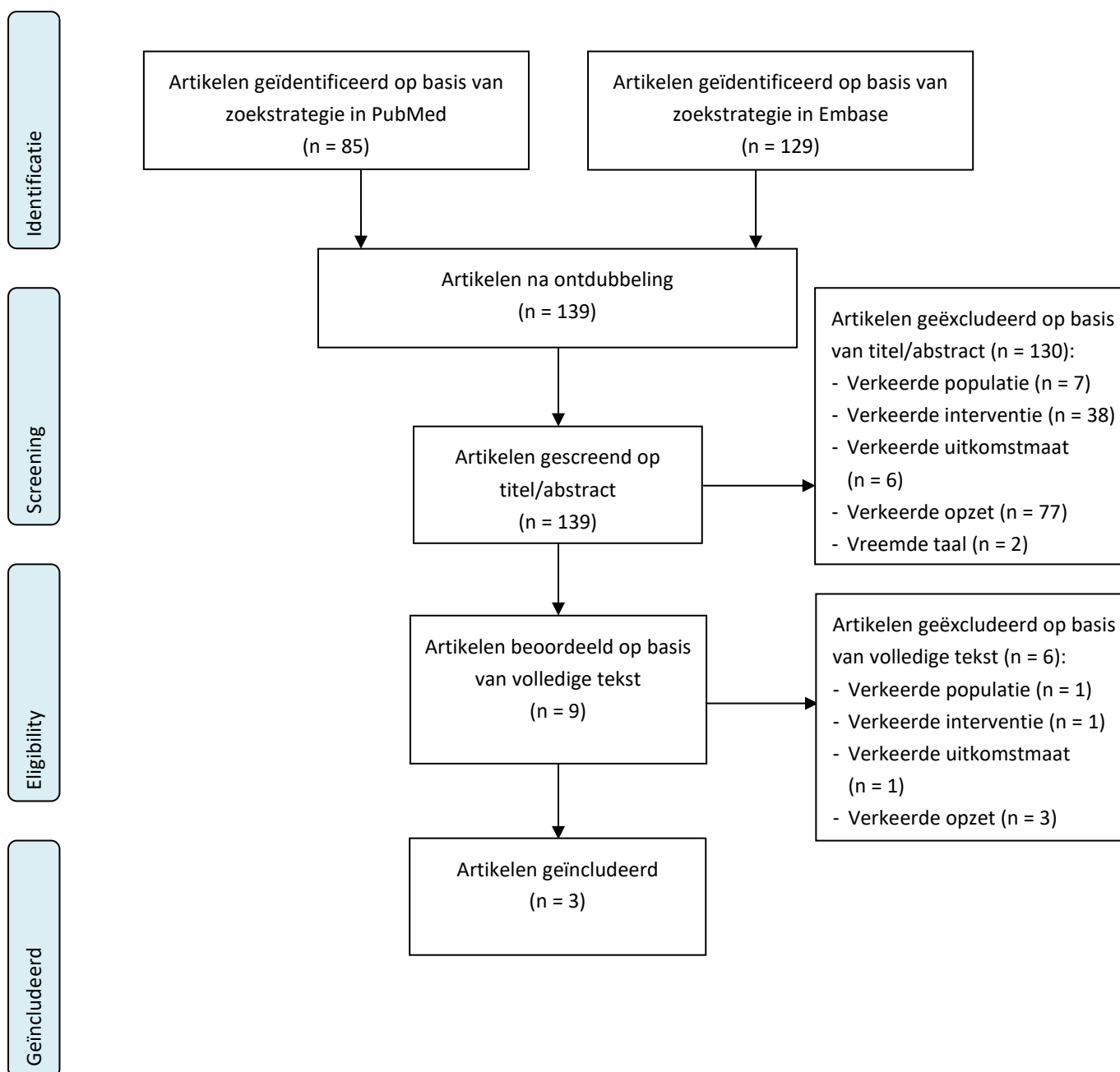
Uitgangsvraag

Zijn antidepressiva (SSRI's, SNRI's) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? – zoekstrategie SR's

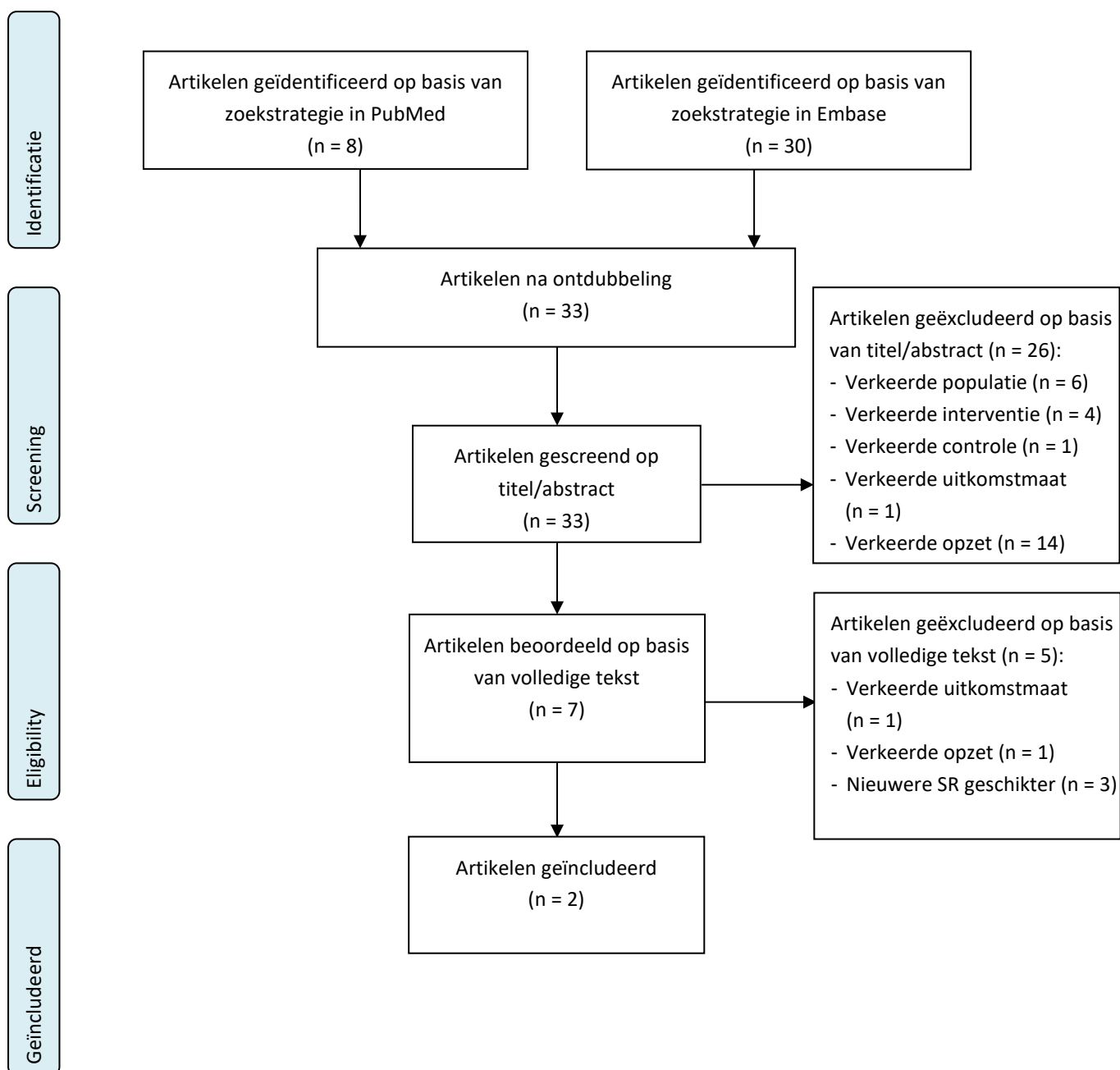
Uitgangsvraag

Zijn antidepressiva (SSRI's, SNRI's) aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? – zoekstrategie RCT's

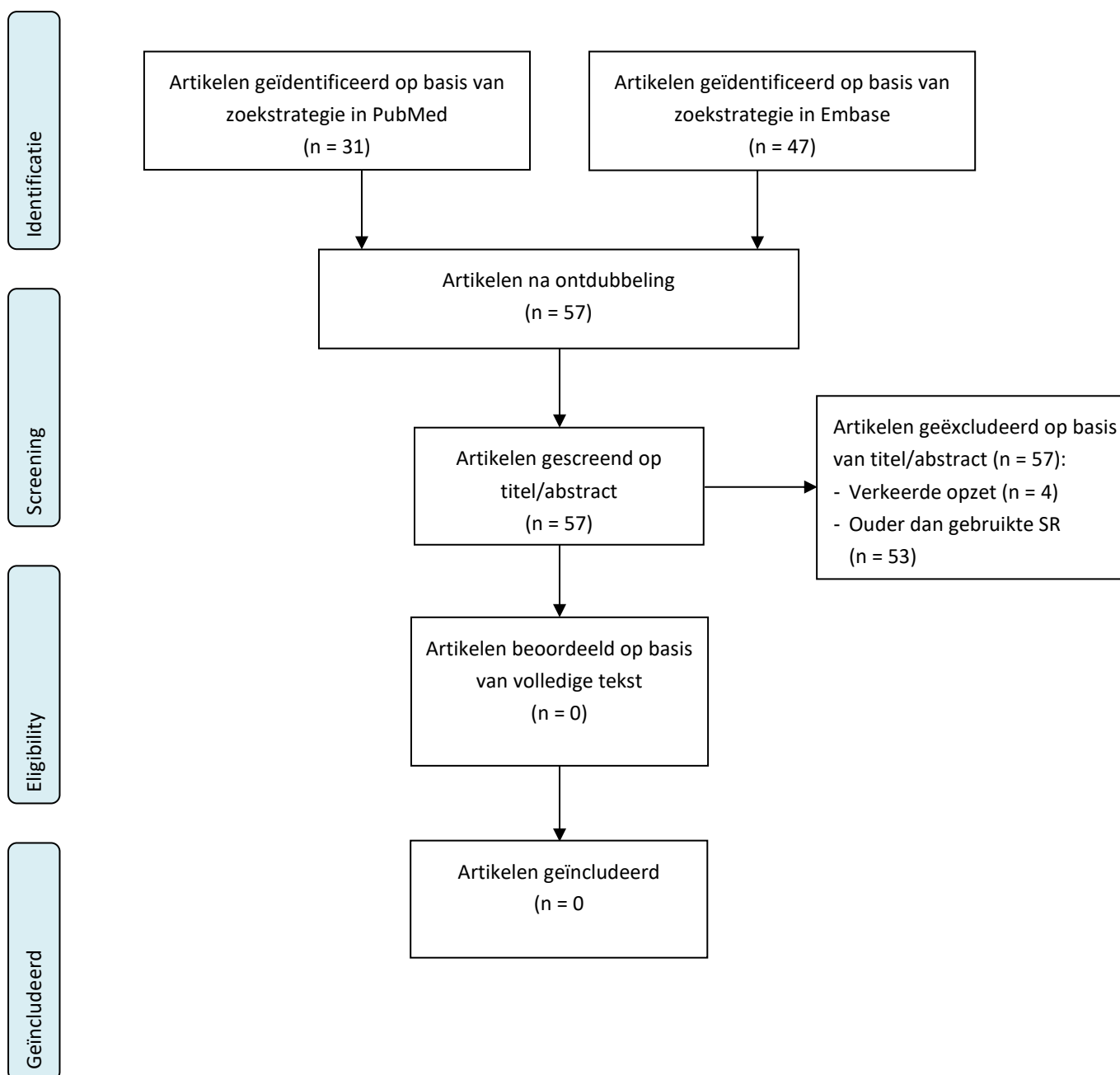
Uitgangsvraag

Is gabapentine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? – zoekstrategie SR's

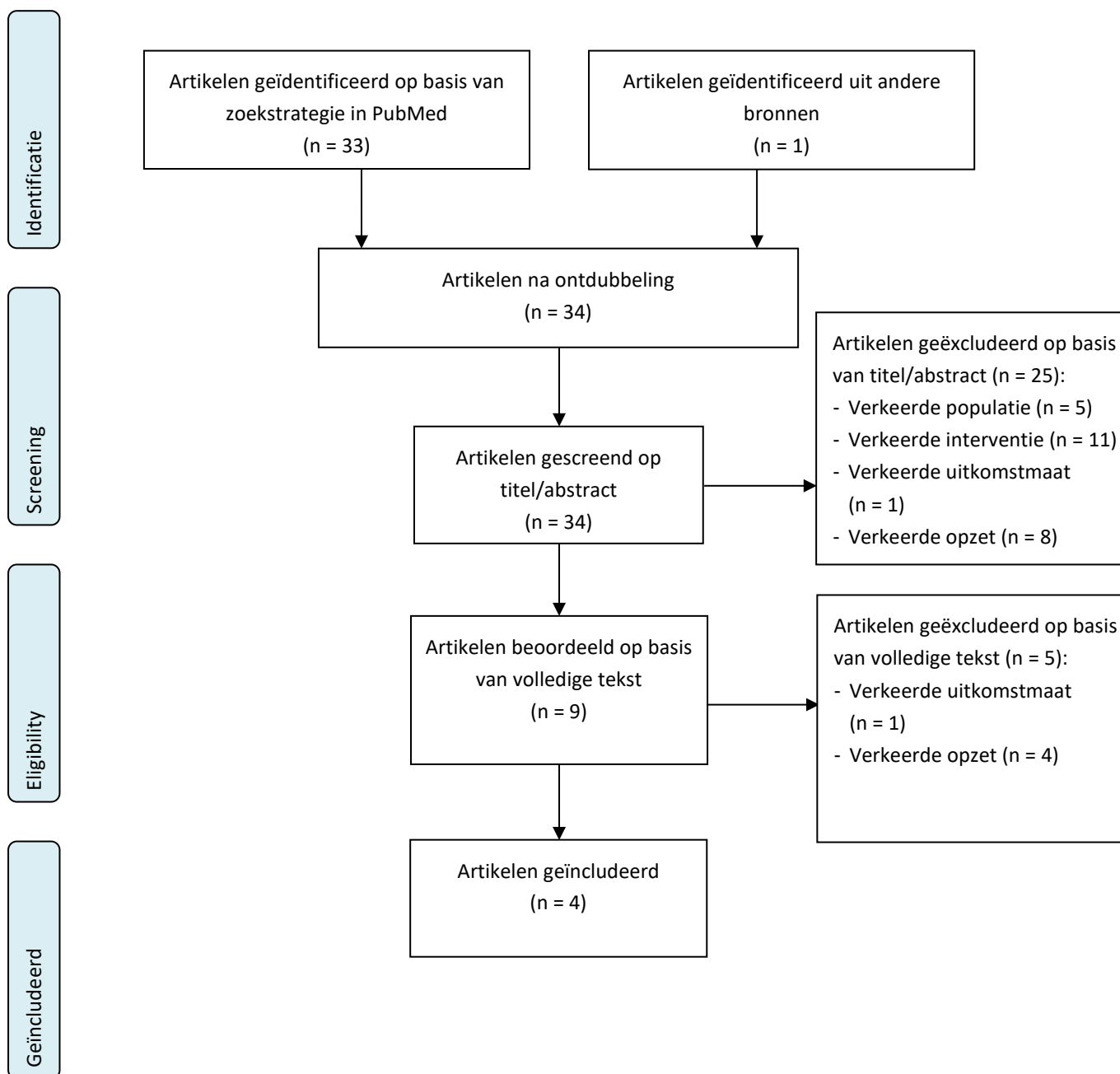
Uitgangsvraag

Is gabapentine aan te bevelen aan vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen, die geen hormoontherapie willen of daarvoor een contra-indicatie hebben? – zoekstrategie RCT's

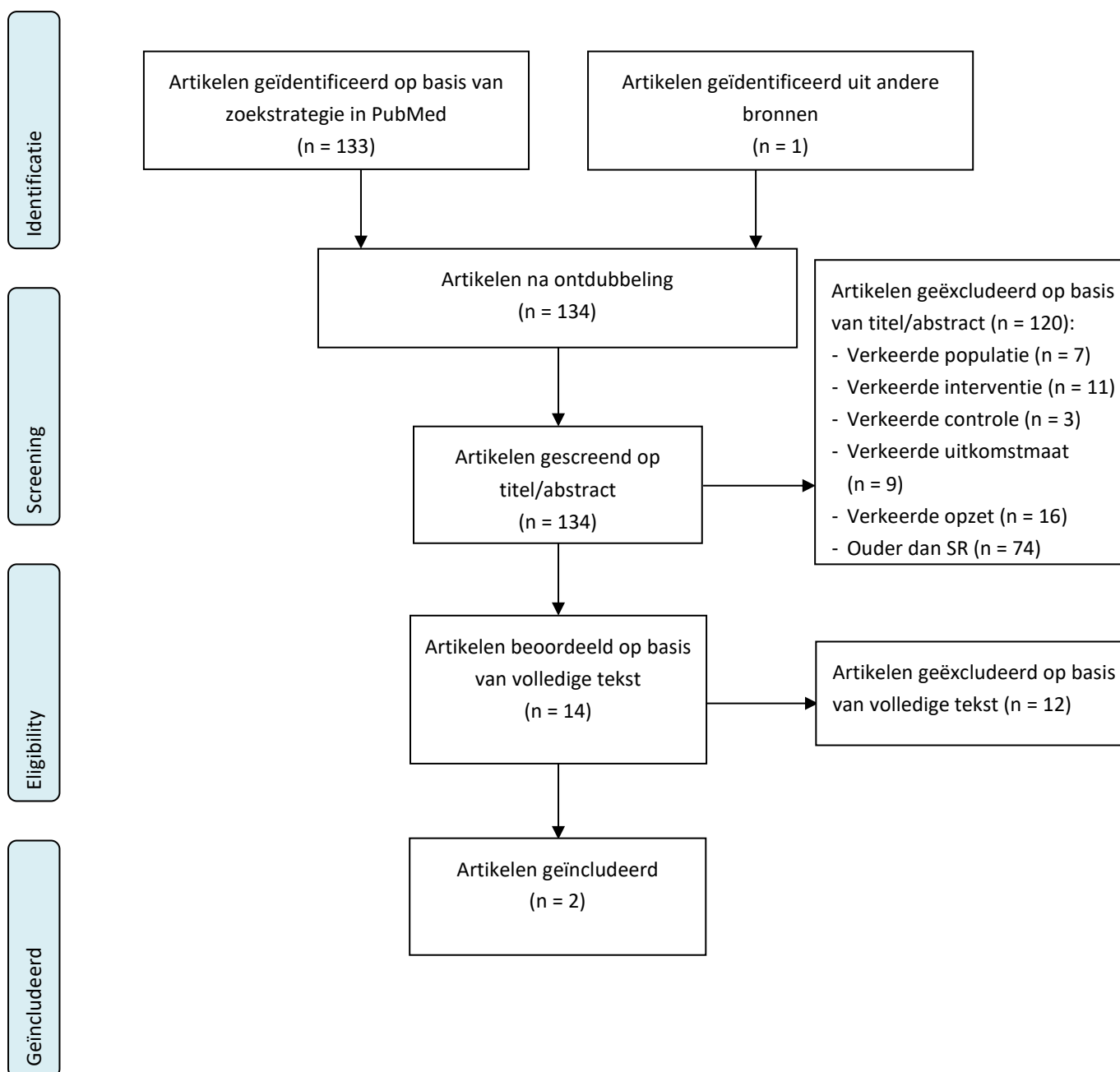
Uitgangsvraag

Is vaginaal oestrogeen (vergeleken met geen behandeling of niet-hormonale vaginale behandeling) aan te bevelen aan vrouwen met vaginale klachten in de overgang? – zoekstrategie SR's

Uitgangsvraag

Is vaginaal oestrogeen (vergeleken met geen behandeling of niet-hormonale vaginale behandeling) aan te bevelen aan vrouwen met vaginale klachten in de overgang? – zoekstrategie RCT's

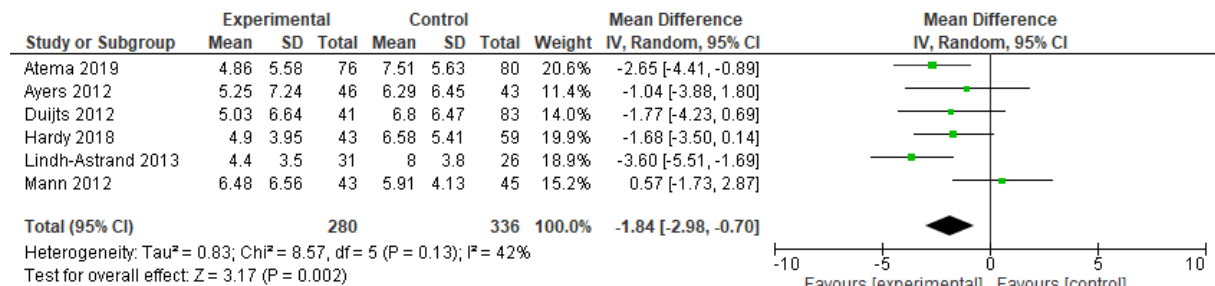

Bijlage 6 Forest plots

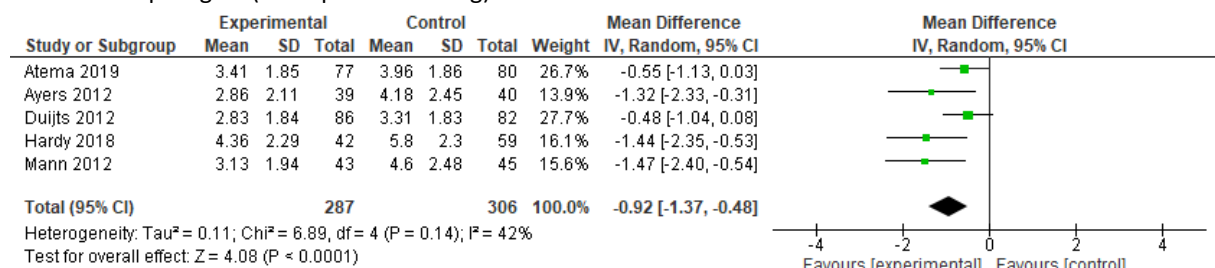
Uitgangsvraag

Is een stress-reducerende psychologische interventie, zoals cognitieve gedragstherapie (CGT) of op mindfulness gebaseerde therapie, aan te bevelen bij vrouwen met opvliegers en/of nachtelijke zweetaanvallen?

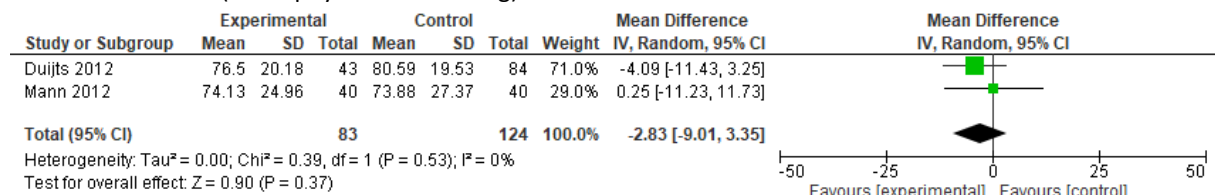
Aantal opvliegers per dag:

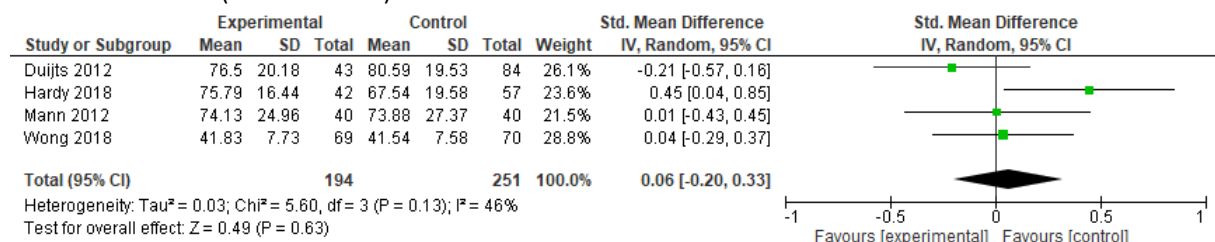
Hinder van opvliegers (HFRS problem rating):

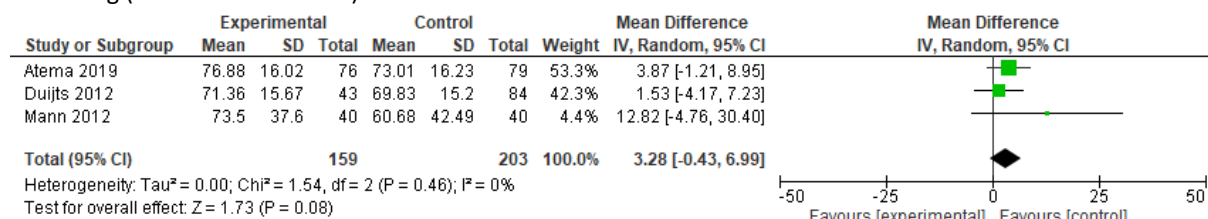
Kwaliteit van leven (SF-36 physical functioning):

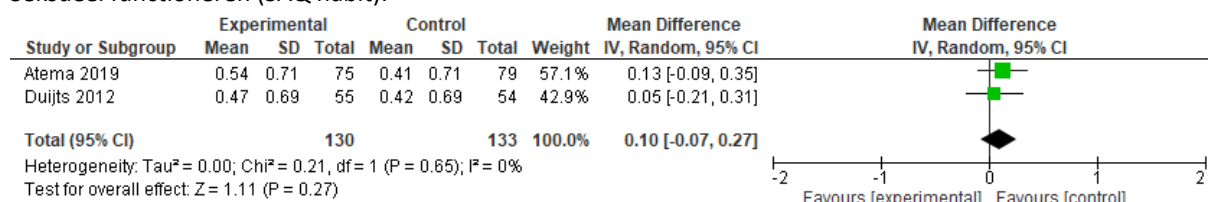
Kwaliteit van leven (diverse maten):

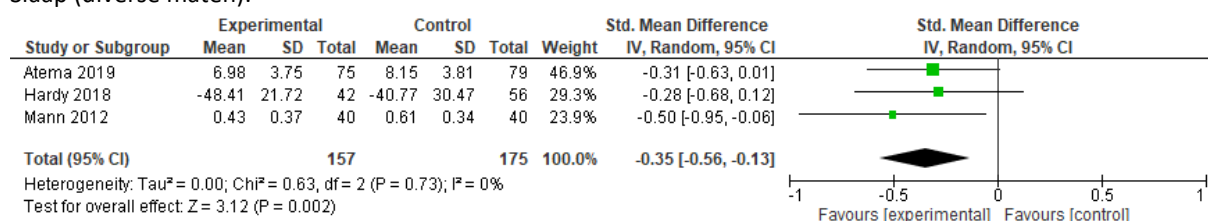
Stemming (SF-36 mental health):

Seksueel functioneren (SAQ habit):

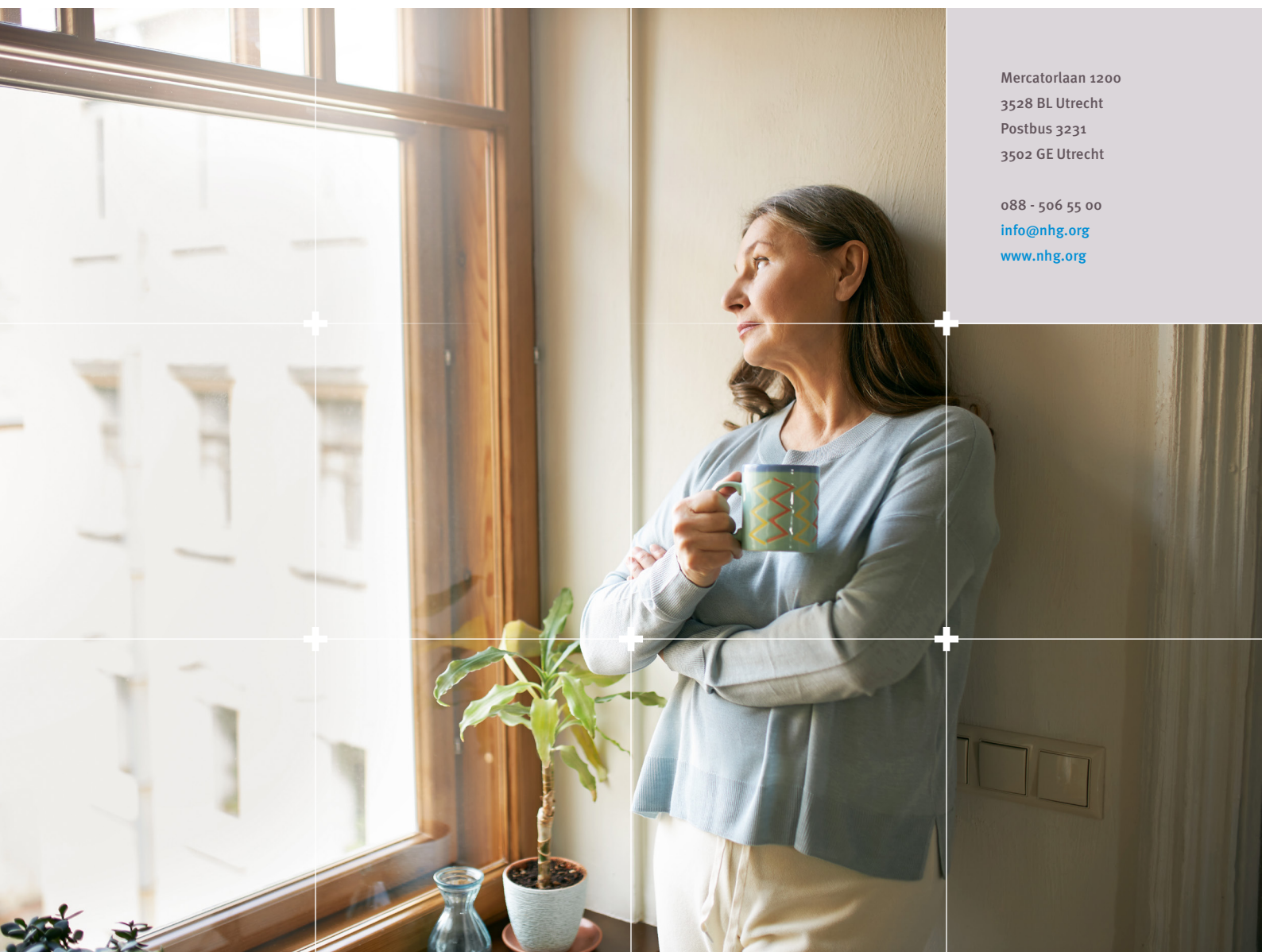

Slaap (diverse maten):

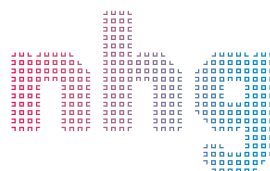
Totstandkoming en methoden

NHG-Standaard De overgang (M73)

Mercatorlaan 1200
3528 BL Utrecht
Postbus 3231
3502 GE Utrecht

088 - 506 55 00
info@nhg.org
www.nhg.org

Nederlands
Huisartsen
Genootschap